

ЛУИС КАРОЛ
АЛИСА В ОГЛЕДАЛНИЯ СВЯТ

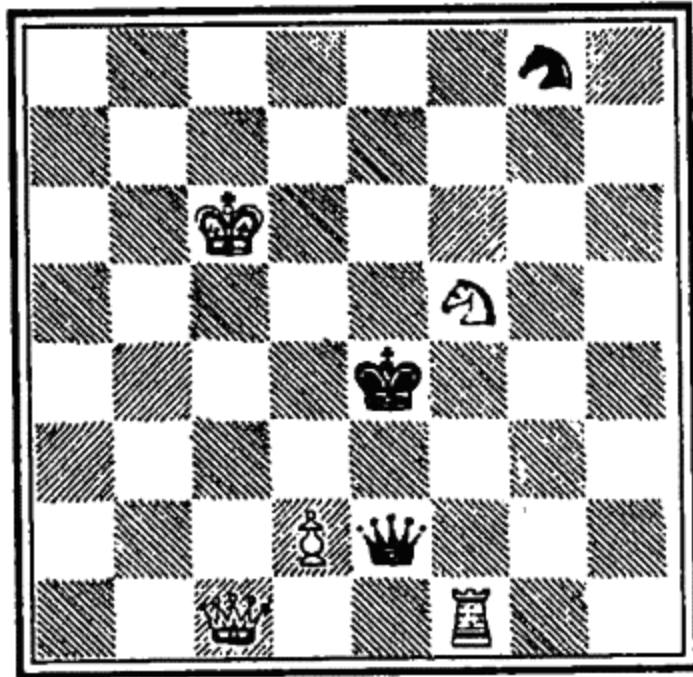
Част 2 от „Алиса“

Превод от английски: Светлана Комогорова, Силвия Вълкова, 1996

chitanka.info

ЧЕРНИ

БЕЛИ

*„Дете с безоблачно чело
и чудо във очите!
Макар че времето е зло
и бързо то отлита,
усмивката ти нека пак
разсее приказния мрак.*

*Не чувам вече твоя смях,
лицето ти не срещам.
Порасна ти и вече — ах! —
за мен не се досещаш.
Ала на мен ми стига туй:
отново приказката чуй.*

Започна тя в далечни дни —
под лятно слънце златно
блестяха кротките вълни
и пляскаха веслата...
И помня аз — макар — уви! —
години шепнат: «Забрави!»

И ще изграчи властен глас
внезапно и ще каже:
«За сън е време» — няма нас
и да попита даже.
Дори пораснали, деца сме
и да си лягаш е ужасно...

Навънка бурята ечи,
под сняг земята стине,
а вътре — светнали очи
и грейнала камина.
И приказката чудна пак
ще те спаси от студ и мрак.

И нека мъничко тъга
да трепка в редовете,
че летните лъчи сега
отдавна вече не светят...
Не ще да падне нивга пак
над приказната радост^[1] мрак!“

[1] На английски думата е *pleasance* — това е второто име на Алиса Плезанс Лидел. — Б.пр. ↑

Действащи лица
(както са подредени преди началото на играта)

БЕЛИ		ЧЕРНИ	
Фигури	Пешки	Пешки	Фигури
Туйдълдий	Маргаритка	Маргаритка	Хъмпти-Дъмти
Еднорога	Зай Ек	Вестоносец	Дърваря
Овцата	Стрида	Стрида	Маржа
Бялата царица	Лили	Тигровата лилия	Черната царица
Белия цар	Кошутата	Роза	Черния цар
Стареца	Стрида	Стрида	Гаргата
Белия рицар	Шап Кар	Жабока	Черния рицар
Туйдълдум	Маргаритка	Маргаритка	Лъва

ПРЕДГОВОР ОТ АВТОРА

Тъй като публикуваната... шахматна задача е озадачила някои читатели, би било добре да обясня, че тя е съставена по всички правила — поне що се отнася до *ходовете*. Обаче *редуването* на Черни и Бели по всяка вероятност не е толкова строго спазено, а „рокадата“ на трите Царици означава просто, че и трите идват в двореца. Ала всеки, който си направи труда да разположи фигурите върху дъската и да разиграе посочените ходове — шах за Белия цар на шестия ход, залавянето на Черния кон на седмия и последния мат за Черния цар, ще се убеди, че те напълно и точно съответстват на законите на играта.

Коледа, 1887 г.

ПЪРВА ГЛАВА ОГЛЕДАЛНАТА КЪЩА

Едно нещо беше съвсем сигурно — бялото котенце нямаше нищо общо с тази работа. За всичко си беше виновно *черното*. Защото от четвърт час вече бялото търпеливо чакаше старата котка да свърши да му мие муцунката (и понасяше това направо героически) — значи разбирате, че то няма никакъв, ама никакъв пръст, в цялата тази беля.

Ето как Дайна миеше муцунките на рожбите си: първо притискаше с лапа ушенцето на горкото мъниче, а после хуубавичко му изтъркваше муцунката с другата си лапа — и то срещу козинката, като започваше от носа. Та тъкмо тогава, както вече ви казах, тя се бе заела здравата с бялото котенце, което нито мърдаше, нито шаваше, а даже се и опитваше да мърка — навярно то съзнаваше, че всичко това се прави само за негово добро.

Дайна вече беше успяла да измие черното котенце по-рано, та затова, докато Алиса се гушеше, свита на кравайче в ъгъла на огромното кресло и си мърмореше в полудрямка нещо под носа, то си устрои една хубава лудешка гоненица с кълбото прежда, което Алиса преди това бе навила много старателно. И го търкаля по пода насам, и го търкаля натам, докато го размота докрай — и ето ти на — сега цялата черга беше покрита с омотани и опетлани като кълчища конци, а напред всичко това котето най-нехайно си гонеше опашката.

— Ох, Кити, ама че противно малко същество си ти! — извика Алиса, сграбчи котенцето и го целуна по муцунката. Ама съвсем лекичко, та то да разбере, че е в немилост. — Наистина редно е Дайна да те понаучи на добро държание!

— Бива ли така, Дайна, бива ли така? — добави тя с възможно най-сърдития глас, който успя да докара, и изгледа старата котка с укор. После отново се покатери на креслото, примъкна при себе си и преждата, и котенцето и се захвана отново да навива кълбото. Само че работата не ѝ спореше кой знае колко, защото устата ѝ не спираше да бърбори: ту приказваше на котето, ту си приказваше самичка. Кити мируваше на коляното ѝ и се преструваше, че наблюдава как върви работата, а от време на време протягаше лапичка и лекичко докосваше кълбото, сякаш искаше да помогне, стига да можеше.

— Знаеш ли какъв ден е утре, Кити? — подхвана Алиса. — Ако беше погледнала с мене през прозореца, щеше да се сетиш, само че тъкмо тогава Дайна те миеше. Гледах как момчетата събират съчки за огъня — знаеш ли колко съчки събраха само, а, Кити? Обаче страшно застудя, пък и заваля сняг на парцали, та се наложи да се приберат. Но нищо, Кити, утре ще отидем да гледаме огъня^[1] — и тук Алиса омота два-три пъти преждата около вратлето на Кити — ей така, да види дали ѝ отива; Кити, естествено, взе да шава и да се боричка; най-накрая кълбото отново се търкулна на пода и пак се размота — кажи-речи цялото.

— Ох, Кити, да знаеш само как се ядосах — продължи Алиса веднага, щом отново се наместиха в креслото, — като видях що за поразии си направила! Да ти кажа, направо ми идваше да те пусна през прозореца навън, на снега! И ти си го заслужаваше, пакостливо мъниче такова! С какво ще се оправдаеш, а? Не, не ме прекъсвай! — закани се Алиса с пръст. — Сега веднага ще ти изредя всички бели, които си успяла да направиш. Първо, сутринта, докато Дайна ти миеше муцунката, изциври цели два пъти! Не, не, не се опитвай да отричаш, Кити, с ушите си те чух! Какво, какво? — тя се престори, че слуша какво ѝ говори котенцето. — Какво казваш, бръкнала ти с лапа в окото? Е, за това си си виновна *ти* — като те мият, трябва да мижиш! Ако беше стиснала клепачи, нямаше да стане така! Престани да се оправдаваш, ами слушай! Второ, дръпна Снежинка за опашката тъкмо когато ѝ сипах мляко в купичката! Какво, жадна си била, така ли? Че тя да не би да не беше жадна? Не е била, а? Ами ти откъде го знаеш? А

сега и трето: само трябваше да се извърна, и ти веднага размота кълбото до конец!

Това са цели три бели, Кити, а аз още не съм те наказала за нито една! Смятам обаче да те накажа за всичко наведнъж — идващата сряда... Ами като как ли щеше да бъде, ако и мене ме наказваха за всичко наведнъж! Например — в края на годината! — Алиса вече говореше по-скоро на себе си, отколкото на котето. — Какво ли щяха да ме правят? Сигурно като дойдеше въпросният ден, би трябвало да ме пратят в затвора! Или... Чакай да си помисля... Да предположим, че за всичко наказанието беше едно и също: да си лягам без вечеря. Че тогава, дойде ли онзи нещастен ден, би се наложило да си легна без петдесет вечери наведнъж! *Е, това* не е кой знае какво. По-добре ми се вижда от това да ги изядеш наведнъж.

Чуваш ли как се сипе снегът по стъклото, а, Кити? Какъв мек и пухкав звук! Сякаш някой отвън е решил да нацелува цялото стъкло! Чудя се дали снегът *обича* полята и дърветата, щом толкова нежно ги целува. А после ги завива презглава с бял юрган — да им е топличко — и сигурно шепне: „Спете, милички, докато дойде лятото!“ А щом то дойде, Кити, те се събуждат, обличат се целите в зелено и подухне ли вятърът, започват да танцуват... О, само ако знаеш колко е хубаво! — Алиса плесна с ръце и кълбото се търкулна на земята. — А пък само ако знаеше как *искам* всичко това да е истина! Според мене наесен, когато листата започнат да капят, гората наистина изглежда много сънена...

Кити, ти играеш ли шах? Не, не, не се усмихвай така, миличкото ми, съвсем сериозно те питам. Защото преди малко, докато играехме, ти ни гледаше така, като че ли всичко разбираш! А пък като казах „шах!“, измърка! *Е, шахът* си го биваше, Кити, и аз наистина можех и да победея, ама онзи гаден офицер... За какво му трябваше да се набутва така сред моите фигури! Кити, миличка, хайде да си играем на...

Тук ми се ще да ви изредя поне половината от всичко онова, за което Алиса започваше да говори след любимите си думички „Хайде да си играем на...“. Онзи ден например тя дълго-дълго се препира със сестра си, защото беше казала: „Хайде да си играем на царе и царици!“ — а пък сестра й, която много държеше на точността, заяви, че не можело, защото те били само две. Та най-накрая Алиса склони и рече: „*Е, тогава ти* ще играеш една царица, а пък *аз* ще играя останалите.“ А

пък да знаете само как уплаши веднъж бавачката си! Взе, че ѝ кресна в ухото: „Бавачке! Хайде да си играем — аз ще бъда гладна хиена, а пък ти ще бъдеш кокал!“

Но ние твърде много се отдалечихме от онова, което Алиса говореше на котенцето:

— Кити, хайде да си играем, все едно ти си Черната царица! Знаеш ли, мисля си, че ако седнеш по турски и си скръстиш лапичките отпред, страшно ще си приличате! Хайде де, опитай, сладуранке!

Алиса взе Черната царица от масата и я постави пред котенцето — да види как точно трябва да застане; обаче нищо не излезе от тази работа най-вече защото според Алиса, котенцето все не успяваше да си скръсти лапичките както трябва. И за да го накаже, тя го вдигна срещу огледалото — да си види киселата муцунка.

— И ако веднага не го направиш както трябва — добави тя, — ще те сложа ей там, отзад, в Огледалната къща. Да те видя как ще ти хареса!

Сега, Кити, ако ме слушаш внимателно и не бърбориш толкова много, ще ти разкажа как си представям Огледалната къща. Първо, тази стая, която виждаш през стъклото, се намира в нея — същата е като нашата всекидневна, само че всичко е на обратно. Като се кача на стола, я виждам цялата — само към камината не мога да надникна. Ох! А пък колко много искам да надникна точно *там*! Страшно ми се ще да знам дали през зимата и те палят камината — нали разбираш, няма как човек да разбере, освен когато нашата камина пуши — тогава и там се вдига пушек, но онези може би го пускат нарочно, за да си мислим ние, че и те са наклали огън! А пък книгите им са горе-долу като нашите, само дето думите са написани отзад-напред — знам, защото веднъж отворих една от нашите книги пред огледалото и онези веднага ми отвориха една от техните.

Би ли ти харесало да живееш в Огледалната къща, а, Кити? Чудя се дали там ще ти дават мляко. Само че сигурно огледалното мляко ще е вредно за тебе... Ох, Кити, ама ние вече стигнахме до коридора! Ако оставиш вратата на всекидневната отворена, можеш да надзърнеш в техния коридор, много прилича на нашия, доколкото се вижда, ама знаеш ли го, по-нататък може и да е съвсем различен. О, Кити! Колко щеше да е хубаво, ако можехме да се промъкнем в Огледалната къща! Сигурна съм, че е пълна с какви ли не хубави неща! Хайде да играем —

все едно че можем да се промъкнем там. Хайде да си играем — все едно че огледалото е станало тъничко като паяжина и можем да минем през него. Олеле, ама виж, то става като мъгла! Кити, ще ни е доста лесничко да минем през него...

И щом го каза, усети, че се е покатерила върху камината, макар да не проумяваше как точно се е озовала там. А огледалото несъмнено беше започнало да се разтопява също като сребриста утринна мъгла.

Само миг — и Алиса мина през него и скокна в Огледалната стая. А щом се приземи, веднага погледна гори ли огън в камината, и се зарадва много, защото видя, че там гори истински огън с ярки пламъци също като онзи в тяхната стая.

„Значи и тук ще ми е също толкова топло, колкото и там — помисли си Алиса. — Даже и по-топло, защото тук никой няма да ми

мрънка: «Дръпни се от камината!» Ех, че ще е забавно — ще видят през стъклото, че съм тук, а пък няма да могат да ме докопат!»

После тя се заоглежда и забеляза, че онази част от стаята, която се виждаше от тяхната всекидневна, ѝ беше доста позната и безинтересна, но останалото беше съвсем различно. Например картините, окачени над камината, бяха като живи, а часовникът над нея (нали се сецате — в огледалото се вижда само гърбът му!) вместо циферблат имаше лице на старче, което ѝ се усмихваше.

„Тази стая не е толкова подредена като нашата“ — помисли си Алиса, щом забеляза няколко шахматни фигури да се въргалият из пепелта в камината, но само след миг възкликна „о!“, клекна на четири крака и зяпна срещу тях. Фигурките се разхождаха по килима по двойки, хванати под ръчичка!

— Ето ги Черния цар и Черната царица! — рече си Алиса (шепнешком, защото я беше страх да не ги подплаши). — А ето ги и Белия цар и Бялата царица — гледай ги само как са седнали на лопатката! Ето тук пък два Топа важно-важно се разхождат подръка. Май не ме чуват... — тя се наведе още по-близо. — Пък съм и почти сигурна, че не ме виждат. Сякаш съм невидима...

Точно тук някой се разциври върху масата отзад и накара Алиса да се обърне — тъкмо навреме, за да види как една мъничка бяла пешка се претърколи по гръб и зарита с краченца във въздуха. Алиса се втренчи в нея с нескрито любопитство и зачака да види какво ще стане по-нататък.

— Бебчето ми! Моето бебче! — извика Бялата царица, втурна се край Царя и го блъсна толкова силно, че онзи се тръшна право в

пепелта. — Миличката ми Лили! Котенцето ми царствено! — и тя задрапа нагоре по решетката.

— Дрънканиците ти царствени! — тросна се Царя и се потърка по ударения нос. Прав си беше да се ядоса *мъничко* — нали беше до ушите в пепел!

Алиса страшно искаше да помогне с нещо и тъй като горкото Лиленце така се бе разциврило, че аха-аха щеше да припадне, тя бързо прихвана Царицата с два пръста и я тропна на масата току до гласовитото ѝ чедо.

Царицата въздъхна шумно и седна. Стремителният полет я бе оставил почти без дъх и цели две-три минути след това тя не беше способна на нищо друго, освен да гушка своята Лили в пълно мълчание. Ала веднага щом се поокопоти, викна на Белия цар:

— Пази се! Вулкан!

— Какъв ти вулкан? — заозърта се Царя нервно из камината, сякаш си мислеше, че вулканите се срещат предимно в камините.

— Онзи... дето... ме издуха... тук горе! — обясни на пресекулки Царицата, все още запъхтяна. — Внимавай... и се качвай... по обичайния начин... че... току-виж... и тебе те издухал!

Алиса гледаше с каква мъка Белия цар лази нагоре от пръчка на пръчка. Най-накрая тя не се стърпя и се обади:

— Ама ти така и до довечера няма да се изкачиш! Май ще е по-добре да ти помогна, а?

Ала Царя не се и опита да ѝ отговори — съвсем ясно беше, че нито я вижда, нито я чува.

Алиса го прихвана лекичко-лекичко и го вдигна много по-бавно, отколкото Царицата, та да не му секне и на него дъхът. Ала преди да го остави на масата, ѝ хрумна, че не би било лошо да го поиздуха малко от праха — нали беше целият в пепел!

След това тя си каза, че никога през живота си не била виждала физиономия като онази, която направил Царя, щом усетил, че някаква ръка го държи във въздуха и някой почва да духа срещу него. Беше твърде смаян, за да вика, но очите и устата му станаха големи и кръгли, и все по-големи, и все по-кръгли, докато ръката ѝ така се разтресе от смях, че без малко да го изтърве на земята.

— Ох! Моля те, миличък, ако обичаш, недей да ми правиш такива муцуни! — извика тя, съвсем забравила, че Царя не я чува. — Такъв смях ме напушва, като те гледам, че без малко да те изпусна. И недей да зяпаш така! Всичката пепел ще ти влезе в устата... Ето, сега според мене вече си кажи-речи чистичък! — добави тя и приглади косата му, а после внимателно го постави до Царицата.

Царя веднага се тръшна по гръб и повече ни мръдна, ни шавна. Алиса се поуплаши, да не би да му е направила нещо и тръгна из стаята да търси вода, за да го свести. Ала не намери нищичко, освен шишенце мастило. Върна се с него при масата и откри, че Царя вече се е свързал и си шушука нещо с Царицата — толкова тихичко, че Алиса едва-едва долавяше какво си говорят.

Царя тъкмо казваше:

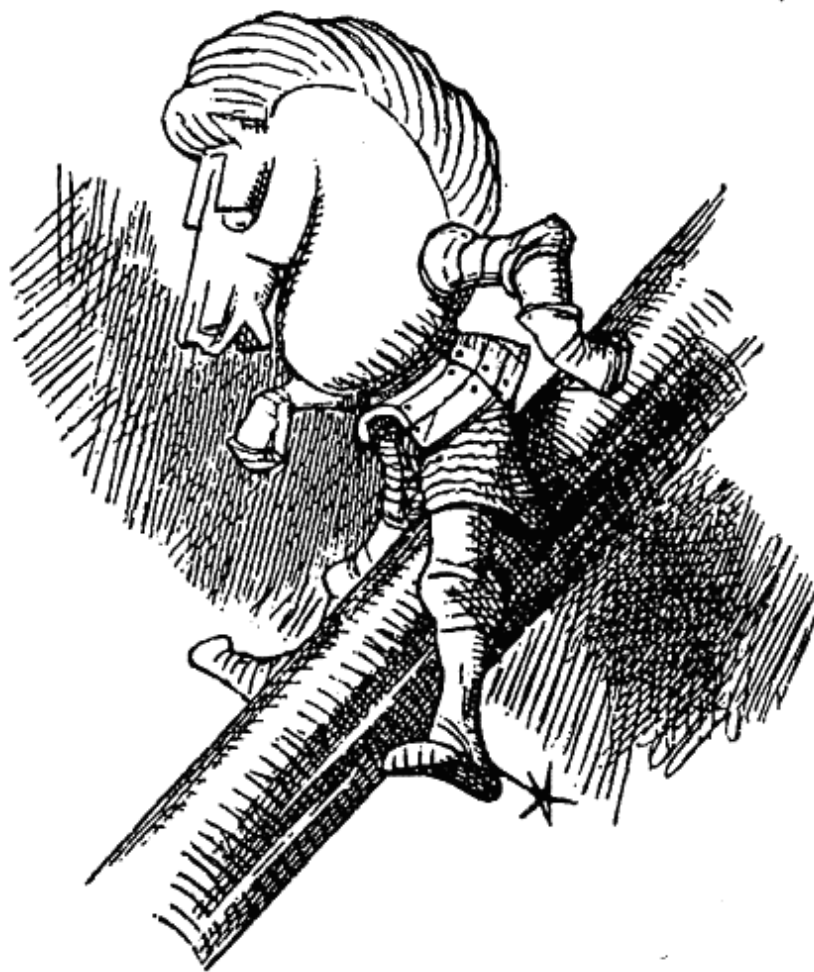
— Уверявам те, скъпа, изстинах чак до крайчетата на бакенбардите си.

— Ама ти нямаш бакенбарди — отвърна Царицата.

— Какъв ужасен миг! — продължи Царя. — Никога, ама *никога* няма да забравя този ужас!

— Ще го забравиш и още как — измърмори Царицата. — Освен ако не си го запишеш в тефтерчето.

С нарастващ интерес Алиса загледа как Царя измъкна от джоба си грамаден тефтер, отвори го и се захвана да пише. Изведнъж ѝ хрумна страхотна идея — тя хвана крайчеца на молива, който стърчеше над рамото на Царя, и започна да пише вместо него. Горкият Цар съвсем се смая и се съкруши. Известно време се бори мълчаливо с молива, ала Алиса бе твърде силен противник за него и накрая той задъхано си призна:

— Миличка! На мене *наистина* ми трябва *по-тънък* молив. С този изобщо не мога да се справя — пише си всякакви глупости, каквито на мене не ми е хрумвало да...

— Какви глупости? — погледна тефтера Царицата. (Ето какво бе написала Алиса вътре: *Белия кон се пързая надолу по ръжена. Ще падне като нищо.*) — Ама това няма нищо общо с нас!

На масата имаше и някаква книга — и без да отмества поглед от Белия цар (все още се притесняваше за него и държеше мастилницата в готовност, в случай че припадне пак), Алиса прелисти страниците. Търсеше нещо да прочете, ала...

„Ама тя цялата е написана на някакъв език, от който аз и понятие си нямам!“ — рече си тя. Изглеждаше ето така:

„КОРАБАЖД

*ищурт етивагроълиц ендагс оП
атаван дерсан ахацъръмг ес
ищух инжиф и етиндод йарК
.итазарп ахавкургто“*

И дълго се чуди и се мая, докато най-накрая я осени светла мисъл:
„Ама разбира се! Та нали това е Огледална книга! Ако я разтворя пред огледалото, всички думи ще си застанат на местата!“

И ето какво прочете:

„ДЖАБАРОК

*По сгладне щлърговите труци
се гмърцаха наред навата.
Край додните и фижни хуци
отгрукваха празати.*

*Пази се ти от Джабарок — зъби —
тесли и нокти — клещи!
За птицата Джубдџуб нащрок бџди;
за Бандашмръц зловреци!*

*Той грабна меча от чугум,
озърна се за враг голям,
поспря се под дърво Тумтум
и се замисли там.*

*Та както си стоеше тъм,
из добната гора,
припламна Джабарока с гръм
и с клъоцък я раздра!*

*И раз, и два, и хряс, и прас,
и — вжжжжт! — глава хвърчи!
Под мишница си я прибрал,
обратно той тръпчи.*

*О, лъчезарен сине мой,
ела на моите гърди!
Веславен ден! Уху! Охой!
Той него победи!*

*По сгладне щлъоргавите трущи
се гмърцаха наред навата.
Край додните и фижни хущи
отгрукваха празати.“*

— Много е хубаво... — рече тя, като го прочете. — Само че е много *мъчно* за разбиране. (Нали разбирате, на нея никак не й се щеше да си признае, дори и пред самата себе си, че всъщност нищичко не е разбрала.) Навежда ме някак на някакви мисли... само дете не знам точно на какви. Както и да е, поне едно е ясно: *някой някого* е убил... май...

Олеле! — подскочи изведнъж тя. — Ако не побързам, ще се наложи да се връщам през огледалото, преди да съм успяла да разгледам къщата. Хайде да погледнем първо градината!

Само след миг тя вече беше навън и тичаше надолу по стълбите. По-точно, това не беше тичане, а „наистина изобретателен начин за бързо и лесно спускане по стълби“, както си помисли Алиса. Тя просто докосна парапета с пръсти и леко заплува надолу, без изобщо да допира стъпалата с крака. После преплува през коридора, а щеше и през вратата да мине, ако не се бе уловила за касата. Вече свят ѝ се виеше от толкова много плуване из въздуха и тя много се зарадва, щом тръгна отново по земята — пеша, както си му е редът.

[1] С огньовете в Англия празнуват деня на Гай Фокс — деня, когато е бил разкрит заговорът за убийството на крал Джеймс I. По традиция на този ден се горят чучела на Гай фокс — един от участниците в заговора. Този празник се чества на четвърти декември, откъдето може да се определи точно, че действието се развива на трети декември. — Б.пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА

ГРАДИНАТА НА ГОВОРЕЩИТЕ ЦВЕТА

„Ще мога да огледам градината много по-добре — рече си Алиса, — ако се изкача ей там на онзи хълм. Ето ти тук една пътека, която води право към него... или... не чак толкова право... (Последното си го каза, след като за няколко крачки разстояние ѝ се наложи да забие рязко поне три-четири пъти.) Ала предполагам, че все ще ме избее дотам... Гледай само как се върти и суче! Не пътечка, ами същински тирбушон! Е, след *този* завой вече трябва да излиза на хълма... О, не! Пак се връщам към къщата! Я чакай тогава да пробвам наопаки!“

Така и направи. Обикаляше и нагоре, и надолу, завиваше и насам, и натам, но... правеше, струваше и все се връщаше към къщата. А веднъж успя да вземе един завой по-бързо от обикновено — и направо връхлетя върху стената.

— А, няма какво да ме придумваш — каза Алиса и изгледа къщата накриво, сякаш къщата се караше с нея. — *Нич* няма да влизам в тебе повече. Иначе ще трябва пак да минавам през огледалото и пак да се връщам в старата стая и... Край, отиде ми приключението!

И така, тя решително обърна гръб на къщата и отново тръгна по пътеката, решена да върви напред и все напред, докато не изкачи хълма. Известно време всичко си вървеше добре и тъкмо Алиса си рече: „Е, този път няма как да не стане“, пътеката изведнъж потрепна, хвърли къч (така го описваше по-късно Алиса) и в следващия миг тя изведнъж усети, че влиза през вратата.

— Ох, да му се не види! — изпъшка Алиса. — Никога не съм виждала по-досадна къща! Само ти се пречка из краката! Никога, ама никога!

Е, хълмът все така си стърчеше на хоризонта, така че не й оставаше нищо друго, освен да пробва пак. Този път се натъкна на някаква голяма леха. По края й растяха маргаритки, а сред нея се издигаше разклонен бор.

— О, Лилию! — обърна се Алиса към една Тигрова лилия, която грациозно се поклащаше на вятъра. — Ако можеше да говориш!

— *Аз мога* — обади се Лилията. — Всички можем. Стига да има някой, с когото си струва да говориш!

Алиса така се смая, че загуби и ума, и дума; чак дъхът й секна. Най-накрая — тъй като тигровата лилия продължаваше да се поклаща на вятъра, сякаш нищо не е било — тя отново се обади, но този път много плахо, почти шепнешком:

— А всички цветя ли могат да говорят?

— Не по-зле от тебе — отвърна ѝ тигровата лилия. — И много по-силно!

— Нали разбираш, не е прилично ние да заговаряме първи — обади се Розата. — Аз пък тъкмо се чудех кога най-после ще ни заговориш. Виках си — все пак лицето ѝ не е съвсем тъпо, макар и да не е от най-умните. И все пак, цветът ти си го бива, а това вече е нещо!

— Мен цветът много-много не ме вълнува — забеляза тигровата лилия, — ала ако Венчелистчетата ѝ бяха само мъничко по-извити, никак нямаше да изглежда зле!

На Алиса никак не ѝ се нравеше да я критикуват и затова се захвана да ги разпитва:

— А не ви ли хваща страх понякога? Растете си тук, а няма кой да ви наглежда...

— Ами борът в средата? — обади се Розата. — Какво си мислиш, че прави там?

— Но какво ли може да направи той, за да ви защити?

— Бори натрапниците — обади се Розата.

— Бори ги! Бори ги! — изписка една Маргаритка. — Всекиго може да пребори! Нали затова е Бор!

— Ама ти не го ли знаеше? — извика след бащата Маргаритка и тук всичките се разврещяха една през друга. Пискливи гласчета изпълниха въздуха.

— Я млък! — сгълча ги Лилията и се заклатушка бурно насам-натам. Трепереше от възмущение. — Ох, само да ми паднат! Само че те знаят, че не могат! — задъха се тя от яд и наклони трепереща глава към Алиса. — Иначе щяха ли да посмеят!

— Няма нищо — опита се да я успокои Алиса. Тя се наведе към маргаритките, които току-що бяха подхванали врявата отново, и им прошепна:

— Ако не млъкнете веднага, ей сегичка ще ви откъсна!

Мигом се възцари тишина. Няколко розови маргаритки побеляха от страх.

— Ха така! — доволно рече Тигровата лилия. — По-проклети от маргаритките няма, така да знаеш. Една да заговори — и всичките започват да приказват. Такава врява вдигат, че да увехнеш!

— Как така всичките говорите толкова хубаво? — попита Алиса. Надяваше се, че с похвали ще може да поразведри малко настроението на Тигровата лилия. — Много градини съм виждала, но никъде не съм чувала цветята да говорят!

— Я пипни пръстта — посъветва я Тигровата лилия — и ще разбереш.

Алиса я послуша.

— Много е корава! — установи тя. — Но не разбирам какво общо има това с...

— В повечето градини — заобяснява Тигровата лилия — прекопах лехите. Те са ужасно меки. Меки са като пухени завивки и затова цветята постоянно спят!

Звучеше съвсем разумно. Алиса беше много доволна, че научи каква била работата.

— Изобщо не бях се замисляла — призна си тя.

— Според мене ти изобщо не мислиш! — скастри я Розата.

— Никога не съм виждала по-глупава физиономия — обади се една Виолетка^[1], която досега си мълчеше, толкова изведнъж, че Алиса чак подскочи.

— Я си дръж езика! — срязва я Тигровата лилия. — Като че някога изобщо си виждала нечия физиономия! Само се вреш сред листака и си дремеш ли, дремеш! Че ти знаеш какво става на този свят не повече от една неразцъфнала пъпка!

— Има ли в тази градина и други хора, освен мене? — попита Алиса, след като реши да пропусне покрай ушите си последната забележка на Розата.

— Тук има и едно друго цвете, дето се разхожда насам-натам като тебе — обади се Розата. — Чудя се как ли го правите...

— Че има ли нещо, на което да не се чудиш — подметна Лилията.

— Ама тя е по-переста от тебе.

— Но иначе е като мене, така ли? — попита развълнувано Алиса. „В тази градина има и друго малко момиченце!“ — мина през ума ѝ.

— Е, има същата чудата форма като тебе — рече Розата. — Само че е по-тъмничка и венчелистчетата ѝ май са по-късички...

— По-подредени са и са прилепени едно о друго като на Гергината — прекъсна я Тигровата лилия. — Не са такива смачкани и разбъркани като твоите!

— Ама то *ти* не си виновна — добави милозливо Розата. — Така е, защото си започнала да вехнеш. А това, като се започне, няма начин венчелистчетата ти да не се посмачкат.

На Алиса това хич не ѝ харесваше, затова реши да смени темата и попита:

— Тя идва ли понякога насам?

— Според мене скоро ще я видиш — успокой я Розата. — Тя е от онези с бодлите. Има девет бодила.

— А къде са ѝ бодлите? — любопитно попита Алиса.

— Как къде? На главата ѝ отгоре! — отвърна Розата. — Тъкмо се чудех защо ти си нямаш бодли. Мислех си, че е присъщо на вида ви.

— Но тя идва! — извика Шибоя. — Чуват се стъпките ѝ по чакълена пътечка — туп-туп-туп!

Алиса се огледа нетърпеливо и видя, че насреща ѝ се задава Черната царица.

„Ей, че е пораснала“ — хрумна ѝ веднага. Така си и беше: когато Алиса я видя сред пепелта, Черната царица беше висока някакви си пет-шест сантиметра, а сега вече беше половин глава по-висока от самата Алиса!

— Сигурно е от чистия въздух — обади се Розата. — Тук въздухът е много свеж!

— Ще взема да я пресрещна, та да се запознаем — реши Алиса, защото макар да ѝ беше интересно да си бърбори с цветята, къде-къде по-забележително беше да си поговориш с истинска Царица.

— А, така няма да стане — обади се Розата. — Бих те посъветвала да тръгнеш в обратна посока.

„Що за дивотия?“ — помисли си Алиса, но нищо не каза, а веднага се завтече към Черната царица. За нейна огромна изненада обаче царицата моментално се изгуби от погледа ѝ и — що да види пред себе си? — ами входната врата на къщата, естествено!

Леко ядосана, тя се дръпна назад и се заоглежда. Тук Царица, там Царица — най-накрая я мярна, ама тя беше ужасно далече. И реши, че този път наистина не би било лошо да опита да тръгне в обратна посока.

Абсолютен успех! Не повървя и минутка — и се намери лице в лице с Черната царица — и то точно под хълма, към който толкова отдавна се стремеше!

— Ти откъде идваш? — попита я Черната царица. — И накъде си тръгнала? Гледай ме право в очите! Отговаряй учтиво! И престани да си чупиш пръстите!

Алиса послушно изпълни нарежданията (тя и иначе си беше послушно дете) и обясни, доколкото можа, че се е загубила, ала смята да продължи по пътя си.

— Не зная какво искаш да кажеш с това „по пътя си“ — тросна се Царицата. — Тук всички пътища са *мои*! Ама какво изобщо търсиш тук? — продължи тя с малко по-приветлив тон. — Ако не знаеш какво да кажеш, прави реверанси. Спестява време.

Алиса се позачуди малко на това последното, само че Царицата ѝ внушаваше такова страхопочитание, че не посмя да не ѝ повярва.

„Като се прибера, ще взема да опитам — реши тя. — Следващия път, когато закъснея за вечеря...“

Царицата погледна часовника си.

— Време е вече да отговориш! Като говориш, си отваряй *малко повече* устата и не забравяй да добавиш „Ваше Величество“.

— Аз само исках да поразгледам градината, Ваше Величество...

— Точно така! — потупа я Царицата по главата, от което на Алиса ни най-малко не ѝ стана приятно. — Макар че като каза „градина“... аз такива градини съм виждала, че в сравнение, с тях тази си е жив запусиял двор.

Алиса не посмя да възрази и продължи:

— ... и си помислих — дали пък да не изкача онзи хълм?

— Та като каза „хълм“... — прекъсна я Царицата. — Аз такива хълмове съм виждала, че в сравнение с тях този си е жива долчинка!

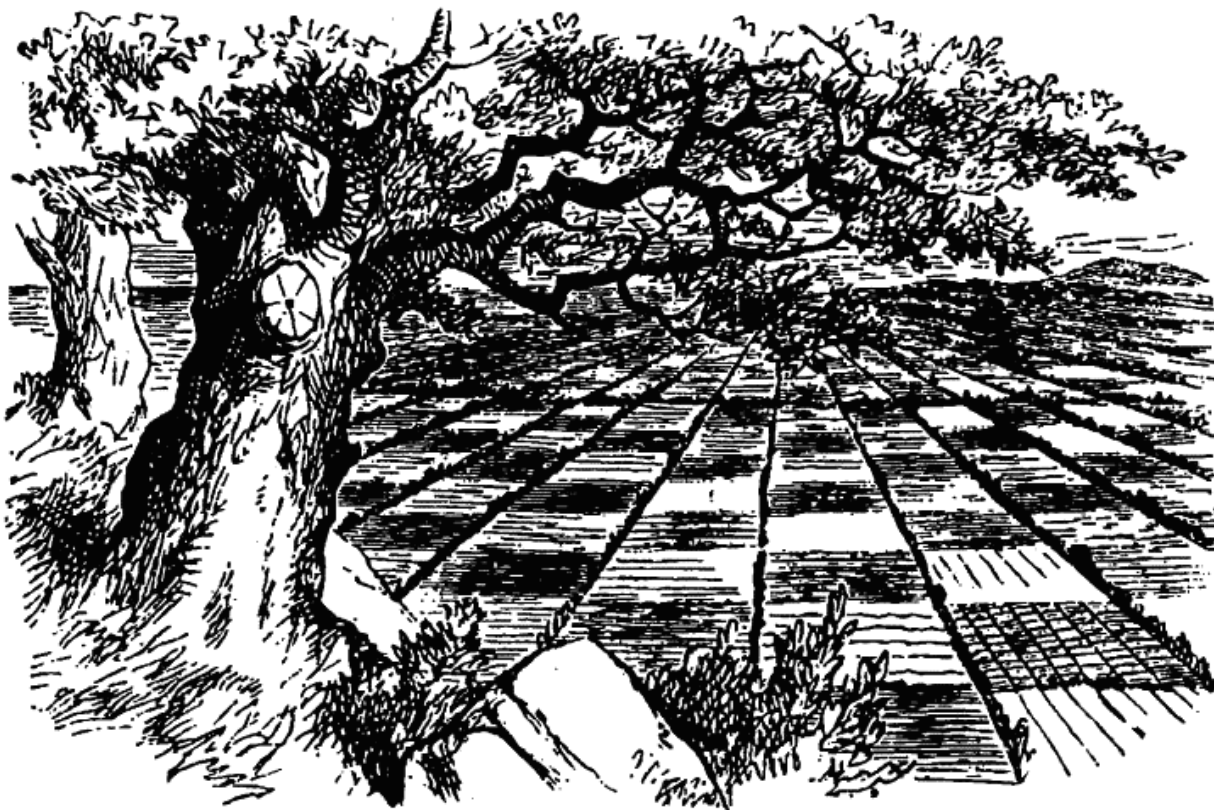
— А, не! — пресече я Алиса и изведнъж се учуди на себе си, че най-накрая се е осмелила да ѝ възрази. — Един хълм не може да бъде долчинка. По никакъв начин! Що за глупости!

Черната царица поклати глава.

— Викай му „глупости“, щом искаш — рече тя, — ама аз такива глупости съм чувала, че в сравнение с тях тази е смислена като тълковен речник.

Алиса отново направи реверанс, защото тонът на Царицата много я стресна — от него си личеше, че е *малко нещо* обидена. И така, те продължиха в мълчание, докато най-сетне изкачиха хълмчето.

Известно време Алиса не пророни нито дума — само оглеждаше местността във всички посоки. Ама че интересна местност беше! Няколко поточета я прекосяваха от край до край, а земята между тях беше разделена с живи плетища на квадрати, които я преграждаха от поточе до поточе.

— Същинска шахматна дъска! — възкликна най-накрая Алиса. — Значи, и хора трябва да се движат по нея... Ама ето ги! — зарадва се тя и сърцето ѝ се разтупка от вълнение. — Значи, тук разиграват огромна шахматна партия! В целия този свят — ако това изобщо е свят — така де... Ех, че хубаво! О, как искам и аз да мога да участвам! Ако ще и пешка да съм — но да участвам! Макар че най би ми харесало да съм Царица, естествено...

Щом каза това, тя погледна доста притеснено Царицата, но спътницата ѝ само се усмихна любезно и рече:

— Това съвсем лесно ще го уредим. Ако искаш, можеш да станеш пешка на Бялата царица. Лили е още много мъничка за игра. Започваш от втори квадрат — същия, на който се намираш сега. Стигнеш ли до осми, ставаш Царица! — и точно в този миг, кой знае защо, хукнаха да бягат.

По-късно, докато си мислеше за всичко това, Алиса все не можеше да схване как така е станало — спомняше си само, че търчаха ръка за ръка, а Царицата тичаше толкова бързо, че Алиса едва успяваше да я настига. И въпреки това Царицата не спираше да крещи: „Давай

по-бързо! Давай по-бързо!“ Само че Алиса съвсем не можеше, ала не ѝ беше останал и дъх да го каже!

Най-странното в цялата тази работа обаче беше, че докато тичаха, нито дърветата, нито всичко останало покрай тях не се и помръдваше — колкото и бързо да търчаха Алиса и Царицата, не успяваха нищо да задминат.

„Дали пък всичко не търчи заедно с нас?“ — зачуди се горката Алиса съвсем шашардисана. А Царицата сякаш ѝ четеше мислите, защото кресна:

— Давай по-бързо! И не приказвай!

Не че на Алиса изобщо ѝ бе хрумвало да приказва. Толкова се беше запъхтяла, че ѝ се струваше, че никога вече няма да може да приказва; а Царицата продължаваше да си крещи: „Давай по-бързо! Давай по-бързо!“ и да я влачи подире си.

— Стигнахме ли вече горе-долу? — успя най-накрая да изпукти Алиса.

— Горе-долу! — тросна се Царицата. — Че ние го подминахме още преди десетина минути! Давай по-бързо! — и те продължиха да си

търчат в мълчание. Само вятърът свистеше в ушите на Алиса. „Току-виж ми отвял косата“ — помисли си тя.

— Давай! Давай! — кресна отново Царицата. — По-бързо! Още по-бързо! — и те се понесоха толкова бързо, че накрая сякаш се плъзгаха по въздуха, почти без да докосват с крака земята, докато изведнъж — тъкмо когато Алиса вече съвсем капна от умора — спряха и тя се намери седнала на земята. Виеше ѝ се свят. Царицата ѝ помогна да се облегне на едно дърво и рече:

— А сега си почини мъничко.

Алиса се огледа и за малко да падне от изненада.

— И какво излиза?! През цялото време сме били под това дърво! Всичко наоколо си е същото!

— Ами че как — каза Царицата. — А ти какво искаш?

— Е, ами че *там, където аз живея* — обясни Алиса, все още леко запъхтяна, — общо взето, като бягаш доста дълго време, както ние сега, обикновено стигаш някъде другаде...

— Ама че на туткаво място живееш! — отвърна ѝ Царицата. — А пък тук, нали разбираш, за да останеш на *едно и също* място, трябва да търчиш колкото ти краката държат. А ако искаш да стигнеш някъде другаде, то трябва да търчиш поне два пъти по-бързо.

— Ох, по-добре да не опитваме, моля ви се — рече Алиса. — Тук съм си много добре! Само дето е толкова ужасно горещо... и съм толкова ужасно жадна...

— Знам какво ти трябва — добродушно рече Царицата и измъкна кутийка от джоба си. — Едно сухарче?

Алиса си помисли, че би било страшно невъзпитано да откаже, макар че последното нещо, което искаше, беше сухарче. И така тя си взе едно сухарче и го загриза старателно, само че то беше *страшно* сухо — нищо не ѝ бе пресядало така, откакто се помнеше.

— Докато се разхлаждаш — обади се Царицата, — аз ще произмеря малко.

Тя извади от джоба си сантиметър и захвана да мери земята, като тук-таме забиваше колчета.

— Като измеря два метра — рече тя и заби едно колче, — ще ти кажа накъде да вървиш. Още едно сухарче?

— Не, благодаря — отвърна Алиса. — Едно ми стига.

— Надявам се, че вече не си жадна?

Алиса се видя в небрано лозе, но за късмет Царицата изобщо не я изчака да отговори, а продължи:

— Щом стигнеш третия метър, ще ти повтора накъде да вървиш — иначе току-виж си забравила. На четвъртия ще ти кажа „довиждане“. А на петия ще си отида!

Вече бе успяла да набоде всички колчета и Алиса с голям интерес загледа как тя се върна при дървото и тръгна бавно по редичката от колчета.

Щом стигна колчето на втория метър, тя се обърна и рече:

— При първия ход пешката прескача едно квадратче. Значи, трябва да минеш много бързо през третия квадрат — според мене ще е най-добре да хванеш влака и за нула време ще стигнеш в четвъртия квадрат. *Е, този квадрат е на Туидълдум и Туидълдий. Петият е пълен най-вече с вода, а пък шестият е на Хъмпти-Дъмпти. Ама ти какво така се умълча?*

— Ами аз... не знаех, че трябва... — запъна се Алиса.

— *Редно е да кажеш нещо — смъмри я Царицата. — Например: „Извънредно любезно е от ваша страна да ми обясните всичко това.“ Както и да е, да приемем, че си го казала... Седмият квадрат целият е обрасъл с гора, но там един от Рицарите ще ти покаже пътя. А в осмия ще се срещнем и двете като Царици и ще празнуваме, и ще лудуваме, и ще...*

При следващото колче Царицата се извърна и рече:

— Ако не се сецаш как точно да кажеш нещо — говори на френски! И като вървиш, не си криви стъпалата навътре! И помни коя си!

Този път тя не изчака Алиса да направи реверанс, а притича до следващото колче, обърна се, каза „Довиждане!“ и се спусна към последното колче.

Как стана това, Алиса тъй и не разбра, но щом стигна до последното колче, Черната царица изчезна! Във въздуха ли се стопи, към гората ли изтича („а тя може да тича, не ще и дума!“ — помисли си Алиса), нямаше как да се досети човек, ала изчезна! И тогава Алиса си спомни, че е Пешка и че скоро трябва да си тръгне оттук.

[1] Освен Лорина и Едит, по-известните на читателите нейни сестри, Алиса Плезанс Лидел има и още две по-малки сестри — Роуз и

Вайълет. Тук те се появяват като Розата и Виолетката. — Б.пр. [↑](#)

ТРЕТА ГЛАВА

ОГЛЕДАЛНИТЕ НАСЕКОМИ

Разбира се, Алиса преди всичко трябваше добре да огледа страната, през която ѝ предстоеше да пътува.

„Че то това си е като да учиш география! — помисли си тя и се изправи на пръсти с надеждата да зърне малко по-далече. — Най-важни реки? Ами, няма. Най-важни планини? Е, аз се намирам на върха на единствената планина тук, а тя сигурно си няма име! Най-важни градове? Я! Що за същества събират мед там, долу? Пчели да са, не са — че кой може да види пчела от цял километър разстояние, така де...“ — известно време Алиса стоя, втрещена в едно от насекомите, които се щураха сред цветята и мушкаха хоботите си в тях.

„Ама също като истински пчели!“ — рече си Алиса.

Да, но това беше всичко друго, но не и истинска пчела. Всъщност си беше истински слон, както Алиса скоро забеляза, но самата идея за това така я порази, че дъхът ѝ спря.

„Ами цветята колко ли са големи! — зачуди се тя. — Цяла къща! Само че са ѝ махнали покрива и са я набучили на прът... А колко ли мед пък събират! Да взема да сляза долу ли... О, не, не *точно* сега... — сепна се тя щом понечи да побегне надолу и се опита да намери някакво извинение за внезапно обзелата я уплаха. — Няма как да сляза долу, при тях, преди да съм си намерила някой по-дългичък клон, за да ги разпъждам... А като ме питат въкъщи дали ми е харесала разходката, какъв смях ще падне! Ето какво ще им кажа: А, хубава си беше... (тук Алиса си вирна брадичката, както много обичаше да прави)... само дете беше много прашно и горещо, пък и тия досадни слонове!“

„Май е по-добре да сляза по другия склон — рече си тя след малко. — Слоновете мога и по-късно да ги посетя. А само как ми се иска да се добера до този трети квадрат!“

И щом си намери оправдание, Алиса се спусна по склона и прескочи първото от шестте поточета.

— Билетите, ако обичате! — извика кондукторът, проврял глава през прозореца, и всички мигом извадиха билети. Билетите бяха големи горе-долу колкото хората и изведнъж във вагона стана страшно претъпкано.

— Хммм... Покажи си билета, момиченце! — кондукторът погледна ядосано Алиса. И изведнъж всички се разкрещяха в хор. („Също като припев на песничка“ — хрумна ѝ.):

— Не го задържай, хей, момиченце! Знаеш ли колко му струва времето? Хиляда лири на минута!

— Боя се, че нямам билет — уплашено рече Алиса. — Там, където се качих, нямаше каса...

И хорът отново кресна:

— Там, откъдето се качи, няма къде да се построи каса! Знаеш ли колко струва земята там? Хиляда лири сантиметърът!

— Не се оправдавай! — скастри я кондукторът. — Трябваше да си купиш от машиниста!

А хорът кресна пак:

— От онзи, който кара влака! А знаеш ли само димът на локомотива колко струва? Хиляда лири за „пуф“! И още хиляда за „паф“!

„Тогава има ли смисъл да говорим...“ — помисли си Алиса.

Този път гласовете не креснаха, тъй като не го каза на глас, но за нейна голяма изненада всички до един си помислиха в хор (надявам се, че разбирате какво точно означава „хорово мислене“, защото аз, честно да си призная, не знам):

„По-добре не говори! Знаеш ли колко струва това? Хиляда лири за дума!“

„Ох, няма как тази нощ да не сънувам хиляда лири. Просто няма как!“ — помисли си Алиса.

През цялото това време кондукторът не откъсваше поглед от нея — разгледа я първо през телескоп, после — през микроскоп и най-накрая извади театрален бинокъл. И рече:

— Ами че ти си сбъркала посоката!

След това хлопна прозореца и изчезна.

— Едно малко момиченце като тебе — обади се господинът насреща ѝ (беше облечен в бели хартии^[1]) — би трябвало да знае накъде пътува, пък дори и името си да не знае!

Козела, който седеше до господина в бяло, притвори очи и каза високо:

— Тя трябва да знае как се стига до касата, та ако ще и азбуката да не знае!

До Козела пък беше седнал един Бръмбар (доста чудновата компания се беше събрала в този вагон) и тъй като явно тук редът беше да говорят един подир друг, той добави:

— Трябва да я изпратят обратно като багаж!

Алиса не виждаше кой седи зад Бръмбара, но чу, че някой взе да кашля. Буха, буха и накрая рече:

— Да смени влака...

„Този ще да е някой бухал!“ — помисли си Алиса. И изведнъж чу в ухото си един тъничък мъничък гласец:

— От това става хубава шегичка: „Бухал, бухал, бухал си бухал“, нещо такова...

После от дъното на вагона се обади един много мил и нежен глас:
— И отгоре ѝ трябва да напишат: „Внимание! Чупливо!“, защото, нали знаете...

А след него — и други.

„Ама колко хора има в този вагон?!“ — учуди се Алиса.

— Да я изпратят по пощата в колет! Щом няма билет!

— Не, по-добре като телеграма! Нали е дама!

— Ами! Нека тя да влачи влака! Вместо локомотив! И какво ли още не...

Господинът с белите хартии се наведе към ухото ѝ и ѝ прошепна:

— Не им обръщай внимание, миличка! Просто на всяка спирка си купувай обратен билет!

— Как пък не! — търпението на Алиса вече съвсем се беше изчерпало. — Притрябвал ми е този влак! Тъкмо бях в една гора... и искам пак да се върна там. Сред горските дебри!

— И от това става шегичка: „Де бре, дебри...“ или нещо такова...

— Хайде стига вече! — Алиса се огледа да види откъде идва гласецът, ала напразно. — Щом толкова ти се ще някой да измисля шегички, защо сам не си измислиш една?

В отговор тъничкият мъничък гласец въздъхна дълбоко. Толкова нещастна беше тази въздишка, че на Алиса ѝ се прииска да му каже нещо утешително.

„Ех, поне да въздишаше като хората!“ — помисли си тя. Защото, нали разбирате, въздишката беше толкова лекичка, че тя сигурно изобщо нямаше и да я чуе, ако не беше почти в ухото ѝ; усети в ухото си страшен гъдел, който разсея тежките ѝ мисли за това, колко ли е нещастно бедното създание.

— Знаем, ти си мой приятел — продължи гласецът. — Мил и стар приятел. И няма да ми направиш нищо лошо, нищо че съм насекомо...

— Какво насекомо? — занервничи леко Алиса. Всъщност най-вече я интересуваше дали то жили или не, но според нея да зададе подобен въпрос беше крайно невъзпитано.

— Ама значи ти не... — подхвана гласецът, но изведнъж пронизителната свирка на локомотива го заглуши и всички наскочаха разтревожено. Алиса също подскочи.

Един кон (същият, дето бухаше) подаде глава през прозореца, прибра я и невъзмутимо изрече:

— Няма нищо, ще прескачаме ручейчето!

Това като че ли успокои всички, макар че Алиса се притесни при мисълта, че влакът ще подскача.

„Както и да е, нали ще стигнем четвъртия квадрат. Все е нещо!“ — рече си тя. И в следващия миг усети, че купето се издига във въздуха, и от страх се вкопчи в първото нещо, което ѝ попадна подръка — а това съвсем случайно се оказа брадата на Козела.

Но щом я докосна, брадата сякаш се стопи и Алиса се намери кротко седнала под едно дърво, а един грамаден Комар (тъкмо с него си беше приказвала тя досега!) се бе настанил на един клон точно над главата ѝ и ѝ правеше вятър с крилца.

Беше наистина *огромен* комар!

„Не комар, ами цяло пиле!“ — помисли си Алиса, но това не я притесни особено — нали вече толкова дълго си бяха приказвали!

— ... ти не обичаш всички насекоми? — продължи той най-спокойно, сякаш нищо не се бе случило.

— Онези, които могат да говорят, ми харесват — рече Алиса. — Но там, където аз живея, не съм чувала никое да говори...

— Ами ти на кои насекоми от вашите най-много се радваш? — попита Комара.

— Аз изобщо не им се *радвам* — обясни Алиса. — По-скоро ме е страх от тях... поне от по-големите. Но пък мога да ти кажа как се казват някои от тях по име.

— Но те, разбира се, идват, когато ги повикаш по име — нехайно забеляза Комара.

— Не съм ги виждала да идват.

— Че за какво са им имена тогава — рече Комара, — ако не идват, когато ги повикаш?

— На *тях* за нищо не им трябват, но пък на хората сигурно им трябват. Че иначе защо всичките неща да си имат имена?

— Знам ли? — каза Комара. — В онази гора долу си нямат... Както и да е — разкажи ми сега за вашите насекоми. Изреди ми няколко.

— Ами... То... има всякакви буболечки... — разпери пръсти Алиса.

— Аха — рече Комара. — Я погледни сега към ей онзи храст. Видя ли какво лази там? Това са бубоклечки! Целите са дървени и

много тракат!

— А какво ядат? — полюбопитства Алиса.

— Талаш и трици — отвърна Комара. — Карай нататък.

Алиса се вторачи с голям интерес в бубоклечките и реши, че някой сигурно ги е лакирал — толкова лъскавички ѝ се видяха. После продължи:

— Има и разни бръмбари... Например торен бръмбар.

— А я сега погледни ей там на пътеката, точно до краката си — посочи Комара. Алиса уплашено се дръпна назад. — Виждаш ли го онзи, дето се тътрузи? Знаеш ли какво е това? Тортен бръмбар! Тялото му е от сладко тесто, крилцата — от шоколадова глазура, а онова, което търкаля пред себе си, дето пламти, е фламбирана стафидка.

— Ами какво яде? — пак попита Алиса.

— Сметанов крем и счукани орехи — обясни Комара. — А гнезди в кутии от торти.

Алиса разгледа хубавичко насекомото и горящата стафидка, която то буташе пред себе си, и си помисли: „Чудя се дали затова насекомите така налитат на пламъчето на свещта. Сигурно го мислят за стафидка...“

След това продължи:

— А също и конска муха...

— Ей онова там, дето пълзи по клонката — посочи Комара, — е маслонска муха. Крилцата ѝ са от намазани с масло филийки, тялото ѝ е от кифличка, а главата ѝ е бучка захар.

— А тя пък какво яде?

— Слаб чай със сметана.

Алиса се притесни за горката муха.

— Ами ако не намери?

— Тогава ще умре, естествено.

— Ами то сигурно им се случва много често — умислено забеляза Алиса.

— О, непрекъснато — отвърна Комара.

Алиса се замисли и минута-две не каза нищо. През това време Комара се забавляваше, като бръмчеше край главата ѝ. Най-накрая кацна и рече:

— Сигурно на тебе не ти се иска да си загубиш името?

— О, не, никак даже! — разтревожи се Алиса.

— Добре де, знам ли — продължи Комара нехайно. — Само си помисли колко удобно ще е да се върнеш вкъщи без име! Да речем, гувернантката ти иска да те извика за урок. Значи, вика тя: „Ела тук...“ и после млъква — нали няма как да те извика, като нямаш име! И ти не отиваш, разбира се — откъде да знаеш, че вика точно тебе.

— Само че няма да стане, повече от сигурна съм — поклати глава Алиса. — Гувернантката ми хич няма да ме остави да си пропусна урока заради такова нещо. Щом не може да си спомни как се казвам, тя сигурно ще извика: „Ела тук, мила...“

— Ама ти не се казваш Мила — забеляза Комара. — Значи, няма защо да ходиш. Шегичка! Щеше ми се *ти* да я беше измислила.

— Защо пък *аз* да съм я измислила? — попита Алиса. Точно тази изобщо не я биваше!

Комара въздъхна дълбоко. Две огромни сълзи се стекоха по бузите му.

— Не трябва да се шегуваш, щом това толкова те натъжава — рече Алиса.

Последва нова скръбна въздишчица и този път Комара май съвсем се сдуха — защото щом Алиса вдигна очи, на клонката вече нямаше никого. Беше започнало да ѝ става хладно от дългото седене на едно място; тя стана и продължи пътя си.

Не след дълго стигна до една ливадка, а в другия ѝ край започваше гора. Видя ѝ се доста по-тъмна от предишната и Алиса *малко нещо* се поуплаши, че ще трябва да навлиза в нея. Ала след като поразмисли, тя все пак реши да продължи нататък. „Защото няма да се *върна*, естествено!“ — помисли си тя. А друг път към осми квадрат нямаше.

— Това ще да е гората, в която нищо си няма име... — рече тя умислено. — Чудя се какво ли ще стане с *моего*, щом вляза в нея. Не, никак не ми се ще да го загубя — иначе ще се наложи да ми дават друго, а изобщо не се съмнявам, че ще е някое ужасно противно име! А какъв майтап ще падне после, когато тръгнем да издирваме намерил ли е някой старото ми име. Също като в обявите за изгубени кучета: „С меден нашійник на врата, отговаря на името...“ И после, представете си само — де що срещна, викам му: „Алиса!“ и накрая нещо вземе, че се обади! Само че ако има ум в главата, хич няма и да се обади...

И така си бърбореше тя, докато стигна гората. Изглеждаше много сенчеста и хладна.

— Е, все пак наистина е много приятно — каза си Алиса, щом навлезе сред дърветата — след тази жега да се намериш в... в... в какво?! — продължи тя, доста учудена, че думата ѝ убягва. — Искам да кажа, да се мушнеш под... под... как беше... под ето тези! — и посочи едно дърво. — Ама как ли се казва това нещо? Ами... никак не се казва! Никак, убедена съм!

Помълча умислено минута-две. После изведнъж отново подхвана:

— Ама значи *наистина* си загубих името! И сега коя съм аз, а? Ще си го спомня, само да мога! Трябва да си го спомня! — но това, че трябвало, никак не ѝ помогна и след като се чуди сума ти време, най-накрая успя да каже само:

— С „л“... С „л“ започваше, спомням си!^[2]

И тъкмо тогава от гората излезе една Кошута. Тя погледна Алиса с големите си нежни очи; никак не я беше страх.

— Пъци-пъци-пъци! — повика я Алиса и протегна ръка да я погали, ала Кошутата отскочи лекичко назад, спря се и отново я погледна.

— Ти как се каваш? — обади се най-накрая Кошутата. Какъв нежен, меден глас имаше само!

„Де да знаех!“ — помисли си горката Алиса и доста тъжно отвърна:

— Засега никак...

— Я си помисли пак — рече Кошутата. — Тъй не бива.

Алиса си помисли, ала от това не излезе нищо.

— Моля те, би ли ми казала *ти* как се казваш? — попита тя плахо. — Току-виж ми помогнало, поне мъничко...

— Ще ти кажа, само нека отидем малко по-нататък — рече Кошутата. — Тук не мога да си спомня!

И така, те тръгнаха заедно през гората. Алиса бе обгърнала с ръце мекичката шия на Кошутата. Най-накрая стигнаха до друга ливада. Тук Кошутата изведнъж подрипна във въздуха, отърси се и се освободи от прегръдката на Алиса.

— Аз съм Кошута! — радостно извика тя. — Олеле, но ти си човешко детенце! — изведнъж в прекрасните ѝ кафяви очи проблесна тревога. Тя се стрелна и побягна колкото краката ѝ държат.

Алиса се загледа подире ѝ. В очите ѝ напиреха сълзи — много ѝ беше мъчно, че така изведнъж изгуби милата си спътница.

„Е, сега поне вече знам как се казвам — рече си тя. — Все е нещо. Алиса... Алиса... Не, никога вече няма да го забравя! А сега се чудя — кой ли път да хвана? Я да погледна онези табели...“

Отговорът на въпроса далеч не беше труден: пътят беше само един. И двете табели сочеха него.

„Като стигна мястото, където потокът се разделя, ще реша — помисли си Алиса. — Тогава сигурно ще сочат в различни посоки.“

Само че изобщо не стана така. Алиса вървя, вървя, сума ти път извървя, но където и да се натъкнеше на разклонение, там неизменно стърчаха и двете табели и неизменно сочеха в една и съща посока. На едната пишеше:

ТУИДЪАДУМ

А на другата:

ТУИДЪАДИЙ

— Като се замисля — рече си Алиса, — няма начин тези двамата да не живеят в една къща. Как не се сетих досега! Само че не трябва да се бавя много там! Ще мина, колкото да им кажа „здрости“ и да ги питам как се излиза от тази гора. Ех, де да можех да стигна до осмия квадрат, преди да се стъмни! — и така, Алиса продължи да си върви по пътя и да си говори сама, докато най-накрая пътят свърна рязко и тя налетя на две дебели човечета, яки и набити като греди. Ама толкова изведнъж им налетя, че аха-аха да търти да бяга обратно, но само след миг се окопити и забеляза, че това не били две греди, а...

[1] Възможно е тези загадъчни „бели хартии“ да са намек за официални правителствени документи — на английски „white papers“. На оригиналната илюстрация на Джон Тениъл въпросният господин много прилича на Дизраели. — Б.пр. ↑

[2] Естествено, Алиса си спомня първата буква на своето фамилно име — Лидел. С „л“ започва и Лили — името на пешката, чието място тя заема в играта. — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

ТУИДЪЛДУМ И ТУИДЪЛДИЙ

Те стояха под едно дърво, всеки обгърнал с ръка врата на другия, и Алиса веднага позна кой кой е: на яката на единия беше избродирано „Дум“, а на другия — „Дий“.

„А пък сигурно и двамата имат по едно «Туидъл» отзад“ — си каза тя.

Стояха и не помръдваха — тъй че Алиса съвсем забрави, че са живи. И тъкмо ги заобикаляше, за да види дали отзад на яките им пише „Туидъл“, когато един глас я сепна. Идваше от онзи с „Дум“ на яката.

— Ако мислиш, че сме восъчни фигури — каза той, — трябва да си платиш, нали така. Восъчните фигури не се правят, за да ги гледат хората без пари. Никак даже!

— Точно обратното — добави онзи с „Дий“ на яката. — Ако си мислиш, че сме живи, би трябвало да кажеш нещо.

— Ама наистина много съжалявам — беше всичко, което можа да каже Алиса, защото в ума ѝ завънтяха думите на онази стара песничка, все едно че тиктакаше часовник. И тя едва се сдържа да не я запее:

*„Туидълдум и Туидълдий
решили да се тупат,
че Туидълдий на Туидълдум
дрънкалката му счупил —
нова хубава дрънкалка, а пък той я счупил!
Но гарга черна — жив катран
ги погнала веднага!
Зарязали си боя там и търтили да бягат —
и Туидълдий, и Туидълдум се юрнали да бягат!“*

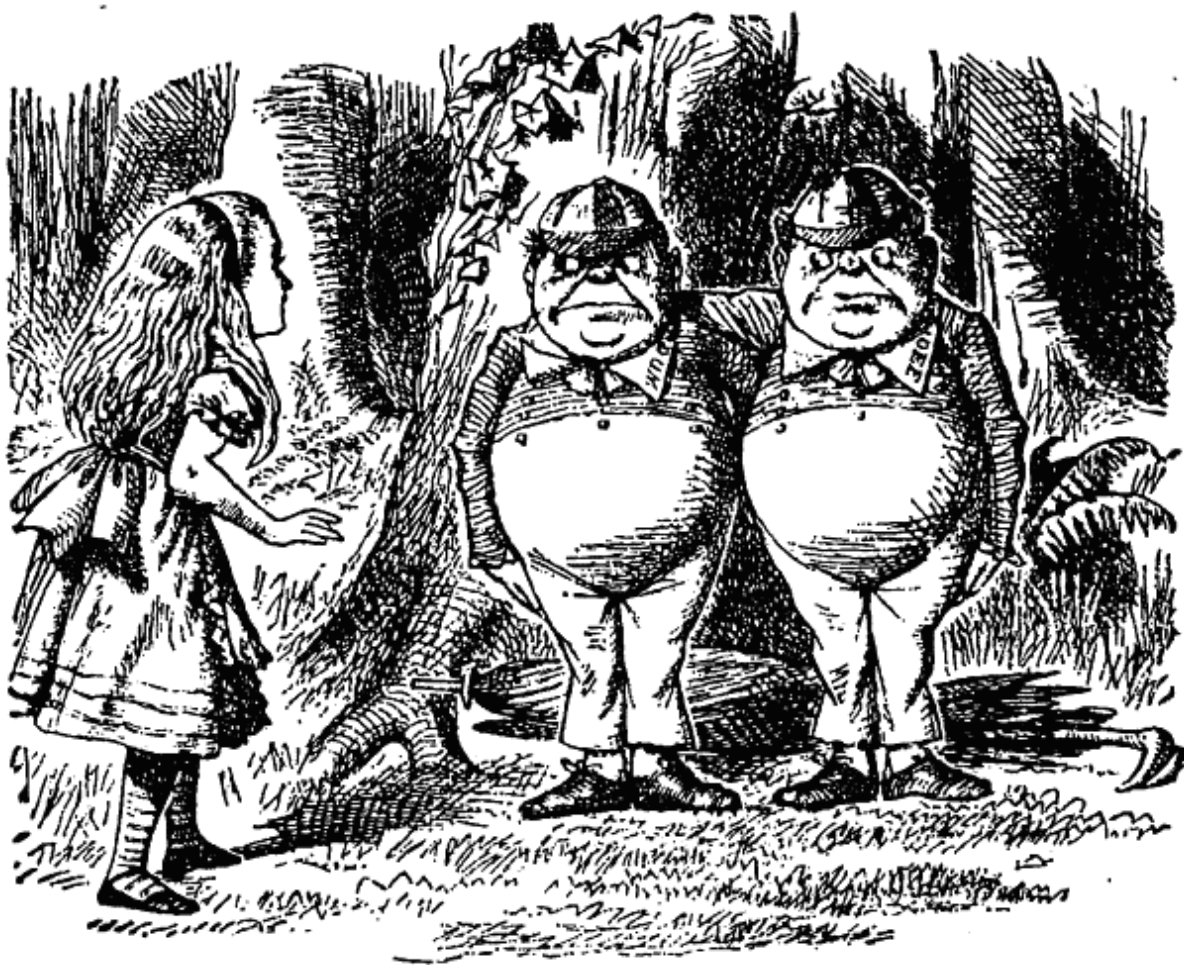
— Знам за какво си мислиш — рече Туидълдум, — ама изобщо не е така. Никак даже!

— Точно обратното — продължи Туидълдий. — Ако беше така, значи можеше и да е. А пък ако би било така, то би щяло да бъде. Ама тъй като не е, не е тъй. Има логика!

— Чудех се — каза Алиса много учтиво — по кой път е най-добре да тръгна, за да изляза от тази гора. Толкова тъмно стана... Моля ви, бихте ли ми казали?

Но дебелите човечета само се спогледаха и се ухилиха. Те така приличаха на страхотна двойка ученици, че Алиса не се сдържа и посочи с пръст Туидълдум:

— Номер първи!

— Никак даже! — извика рязко Туидълдум и веднага с трясък захлопна уста.

— Номер втори! — каза Алиса, като се обърна към Туидълдий, макар да беше съвсем сигурна, че той ще изкрещи само: „Точно

обратното!“ . Разбира се, Туидълдий точно това и направи.

— Започна грешно! — извика Туидълдум. — Когато се запознаваш, първо се казва „Приятно ми е“ и се ръкуваш! — и тук двамата братя се прегърнаха и протегнаха свободните си ръце, за да се ръкуват с нея.

Алиса не искаше да се ръкува с никого първа, защото се боеше, че ще обиди другия. И така, най-добрият начин да излезе от мъчното положение ѝ се видя да хване и двете подадени ръце едновременно. След миг те вече танцуваха и се въртяха в кръг. Това ѝ се стори съвсем естествено (сещаше се после тя) и изобщо не се учуди, когато чу музика. Като че ли идваше от дървото, под което танцуваха, а свиреха, доколкото тя можа да схване, клонките му — търкаха се една в друга също като цигулки и лъкове.

— Ама то си беше смешно (разказваше по-късно Алиса всичко това на сестра си), като се усетих, че пея: „Ей ни, обикаляме черничевия храст“. Не знам как съм започнала, ама някак си се чувствах сякаш съм пяла вече много, много дълго време.

Останалите двама танцьори бяха твърде дебели, тъй че не след дълго не можеха да си поемат дъх.

— Четири кръгчета стигат за един танц — изпухтя Туидълдий и те зарязаха танцуването също така внезапно, както го бяха започнали. В същия миг спря и музиката.

След това пуснаха ръцете на Алиса и се втренчиха в нея — цяла минута. Получи се доста неловка пауза, тъй като Алиса не знаеше как би следвало да се започне разговор с хора, с които току-що си танцувал.

„Изобщо не върви сега да казвам «Приятно ми е» — помисли си тя. — Това май някак си сме го прескочили.“

— Надявам се, че не се уморихте много? — каза Алиса най-накрая.

— Никак даже. И много ти благодаря, че ме попита — рече Туидълдум.

— Толкова съм ти задължен! — добави Туидълдий. — Обичаш ли стихове?

— Ами... кажи-речи — да. Някои стихове... ми харесват — колебливо отговори Алиса. — Бихте ли ми казали кой път извежда от гората?

— Кое да ѝ издекламирам? — рече Туидълдий, като се пулеше невинно срещу Туидълдум, без изобщо да забележи въпроса ѝ.

— „Моржа и Дърваря“ е най-дългото — каза Туидълдум и го дари с нежна братска прегръдка.

Туидълдий започна веднага: „Блестеше слънцето тогаз...“

Тук Алиса се престаши да го прекъсне с възможно най-учтив тон:

— А ако е много дълго, не бихте ли ми казали първо кой път...

Туидълдий се усмихна мило и започна пак:

*„Блестеше слънцето тогаз
със всичката си мощ.
Морето беше гладко и
спокойно — ах, разкош!
И беше странно всичко,
защото бе среднощ.*

*Луната кисело изгря:
— Я гледай го — нахал!
Денят отдавна свърши — той
какво се е разгрял!
Че да си грее през деня!
Това е жив скандал!*

*И суха беше сушата,
водата мокра бе.
И облак се не виждаше
по ясното небе.
И птичка не прехвърчаше —
тя просто там не бе.*

*Дърваря се разхождаше
със Моржа по брега.
И щом видяха пясъка,
въздъхнаха с тъга:
— Ех, кой ли би измел оттук
тоз пясък и кога?*

*И сто прислужници с метли
година да метат,
как мислиш, биха ли могли
да го разчистят, брат?
— Че знам ли — рече Моржа и*

потрепна му гласът.

*— О, Стриди! — призоваха те. —
Елате с нас сега
да се разходим, да побъбрим
там долу, край брега!
Ще бродим чак до сутринта
със вас ръка в ръка!*

*По-старите надникнаха
от синьото море,
а после пак се гмурнаха
във синьото море. Защо да ходят някъде,
щом тук им е добре?*

*Но младичките бързичко
се втурнаха натам —
изтупани, излъскани
и със чепици — джам!
Туй беше странно — та нали
крака си нямат грам!*

*Отпървом четири, след тях
и още — пак и пак!
Дебелички, прескачаха
вълните на рояк.
И изпъзяха най-накрай
на пясъчния бряг.*

*Разходиха се двамцата
със стридите безчет,
след миля на скаличката
приседнаха подред.
В редичка се опънаха
и стридите отпред.*

*И Моржа рече: — Време е
да поговорим, брат,
за зеле, за крале, ботуш
и восъчен печат,
защо морето ври и как
прасетата летят.*

*— Почакайте! — извикаха им
стридите във хор. —
Нали сме си дебелички,
видяхме много зор!
— Спокойно — рече Моржа.
— Ах, какъв любезен морж!*

*— Филии — Моржа промълви —
най-вече трябват май,
а също и оцет, пипер
и магданоз комай.*

*Готови ли сте, стридки, а?
Да почваме гуляй!*

*— Ах, колко подло е това —
та нас ще ни ядат!
На обед канят ни, а после
все ние сме обяд!
А Моржа каза: — Вижте как
звездите днес блестят!*

*Така се радвам, че сте с нас
и че сега сте тук!
Дърваря кресна: — Бързо де,
подай ми малко лук!
Все трябва да повтарям — ти
какво, да не си глух?*

*А Моржа каза: — Май че зле
държим се — срам за нас!
Дошли са толкоз отдалеч —
да седнат, викам аз.
Дърваря рече само: — Май
че не вървят със праз.*

*Заплака Моржа: — Боже мой,
към вас сме толкоз зли!
Големичките, хълцайки,
набързо отдели
и със потоци от сълзи
обилно посоли.*

*Дърваря рече: — Стридки, май
се изморихте, а?
Да ви изпратим ли до вас?
Отвърна тишина...
Как иначе — изяли бяха
всички до една...“*

— Моржа ми харесва повече — каза Алиса. — Защото, нали разбирате, на него му е *поне малко* жал за горките стриди.

— Да, ама той е изял повече от Дърваря — рече Туидълдий. — Нали разбираш, държал си е кърпичката пред устата, тъй че Дърваря да не може да преброи колко стриди е излапал. Точно обратното.

— Това е подло! — каза възмутено Алиса. — Ами тогава Дърваря повече ми харесва, щом като не е изял толкова, колкото Моржа.

— Ами той е излапал толкова, колкото е смогнал да докопа — каза Туидълдум.

За чудене си беше това. След малко Алиса се обади:

— Е, добре, и *двамата* са били много неприятни типове — и тук млъкна стреснато, защото чу нещо, което й прозвуча като пухтенето на голяма парна машина в близката гора — макар да се боеше, че май е вероятно да е някой див звяр.

— Някакви тигри или лъвове да се навъртат насам? — попита тя смирено.

— Просто Черния цар хърка — рече Туидълдий.

— Ела го виж! — извикаха братята, грабнаха Алиса за ръцете и я заведоха там, където спеше Царя.

— Не е ли мила картинка? — рече Туидълдум.

Алиса не би могла да потвърди подобно нещо, без да излъже. Той беше с висока черна нощна шапка с пискюл и приличаше на изпомачкана разхвърляна купчина. Хъркаше здравата — „така, че главата му ще хвъркне!“, както отбеляза Туидълдум.

— Боя се, че ще настине, както е легнал на тази влажна трева — каза Алиса (а тя беше едно много грижовно малко момиченце).

— Сега сънува — рече Туидълдий. — И какво сънува, как мислиш?

— Никой не би могъл да отгатне — отговори Алиса.

— Ами, тебе! — възкликна Туидълдий, като тържествуващо плесна с ръце. — А ако спре да те сънува, къде си мислиш, че ще си?

— Ами там, където съм и сега, естествено! — каза Алиса.

— Да, ама не! — надуто се заяде Туидълдий. — Няма да си никъде. Ами че ти си просто нещо си от неговия сън.

— И ако Царя се събуди, ти ще изчезнеш — хоп! — все едно, че са те духнали като свещичка!

— Няма! — възкликна възмутено Алиса. — Освен това, ако аз съм само нещо си от неговия сън, то какво сте *вие*, мога ли да знам?

— Пак това — извика Туидълдум.

— Пак това, пак това! — разкрещя се и Туидълдий. Крясъкът му беше толкова силен, че Алиса не се сдържа и каза:

— Шшшт! Боя се, че ще го събудите, като вдигате толкова шум.

— Тъкмо *ти* няма какво да ни говориш за това — рече Туидълдум. — Че ти си само нещо, което той сънува. Много добре знаеш, че не си истинска.

— Истинска съм! — каза Алиса и се разплака.

— С плач няма да станеш и грам по-истинска — подхвърли Туидълдум. — Няма за какво да ревеш.

— Ако не бях истинска — продължи Алиса, която бе започнала да се смее през сълзи — толкова шантаво ѝ се виждаше всичко това, — нямаше да мога да плача.

— Надявам се, че не мислиш тези сълзи за истински — прекъсна я Туидълдум с ужасно надут тон.

„Знам, че дрънкат глупости — помисли си Алиса, — и е глупаво да се плаче заради това.“

Тъй че тя си избърса сълзите и продължи с възможно най-бодрия си глас:

— Във всеки случай, по-добре е... Във всеки случай е по-добре да изчезвам от тази гора, защото наистина много притъмня. Мислите ли, че ще вали?

Туидълдум разтвори голям чадър над себе си и над брат си и погледна нагоре.

— Не, не мисля — рече той. — *Тук отдолу*, не, никак даже.

— Но наоколо може и да вали, нали така?

— Може, ако си иска — каза Туидълдий. — Не възразяваме. Точно обратното.

„Ама какви егоисти са!“ — помисли си Алиса и тъкмо смяташе да им каже „лека нощ“ и да си тръгне, когато Туидълдум рипна изпод чадъра и я сграбчи за китката.

— Виждаш ли го *това*? — каза той със задавен от вълнение глас и в миг опули пожълтелите си очи, сочейки с треперещ пръст нещо малко и бяло под дървото.

— Ами че това е просто една дрънкалка — рече Алиса, след като огледа много внимателно малкото бяло нещо. — Не е гърмяща змия, да речем — добави бързо тя, защото си мислеше, че го е страх. — Просто някаква си стара дрънкалка. Стара и потрошена.

— Знаех си аз! — извика Туидълдум и започна да тропа лудо с крака и да си скубе косите. — Строшена е, разбира се! — тук той погледна Туидълдий, който веднага седна на земята и се опита да се скрие под чадъра.

Алиса го хвана за лакътя и каза успокоително:

— Няма какво да се ядосваш заради една нищо и никаква стара дрънкалка.

— Ама тя не е стара! — изкрещя Туидълдум, по-разярен от всякога. — Нова е, казвам ти! Вчера си я купих! Хубавата ми нова дрънкалка! — и гласът му премина в същински крясък.

През цялото това време Туидълдий усърдно се мъчеше да затвори чадъра така, че да остане под него — което си беше толкова необичайно занимание, че изцяло отвлече вниманието на Алиса от разядосания му брат. Но Туидълдий не успя да се справи съвсем както трябва — и всичко свърши с това, че се търкулна, опакован в чадъра, и само главата му стърчеше навън. И си остана да лежи там, като отваряше и затваряше уста и кокореше очи.

„Повече прилича на риба, отколкото на каквото и да било друго“ — помисли си Алиса.

— Та значи, решаваме да се тупаме — каза Туидълдум по-спокойно.

— Май че да — кисело отвърна другият, като изпълзя от чадъра. — Само че *тя* трябва да ни помогне да се облечем, така де.

Двамата братя тръгнаха ръка за ръка към гората и се върнаха след минутка. Мъкнеха какво ли не — кръгли възглавнички, одеяла, ковчорчета, покривки за маси, капаци за тенджери и кофи за въглища.

— Надявам се, че те бива в закопчаването на карфички и връзването на канапчета — подхвърли Туидълдум. — Всичките тези неща така или иначе трябва да влязат в работа.

По-късно Алиса разказваше, че през живота си никога не била виждала по-голяма бъркотия: как тези двамата припряно търчаха насам-натам; разните неща, които нахлузиха и нахлупиха върху себе си; многото работа, дето ѝ отвориха, с връзването на връзки и закопчаването на копчета.

„Всъщност, когато станат готови, те ще приличат повече на вързопи от стари дрехи, отколкото на каквото и да било друго“ — си каза тя, докато нагласяше една кръгла възглавничка около врата на Туидълдий „да му пази главата от отсичане“, както той се изрази.

— Нали знаеш — добави Туидълдий много сериозно. — Това е едно от най-сериозните неща, които могат да ти се случат по време на битка: да ти отрежат главата.

Алиса се разсмя високо, но успя да се престори, че кашля — боеше се да не го обиди.

— Много ли съм блед? — попита Туидълдум, докато Алиса му завързваше шлема. (Той го нарече шлем, макар че със сигурност приличаше повече на тенджера.)

— Амиии... Е, да, малко — учтиво отвърна Алиса.

— Общо взето, аз съм много смел — продължи той по-тихо, — ама днес случайно ме боли глава.

— А пък мене ме боли зъб! — каза Туидълдий, който бе дочул забележката. — Много по-зле съм от тебе!

— Тогава по-добре е да не се биете днес — рече Алиса, като сметна, че това е една възможност да ги сдобри.

— Ние трябва да се побием мъничко, но не държа да продължи много — каза Туидълдум. — Сега колко е часът?

Туидълдий си погледна часовника:

— Четири и половина.

— Дай да се бием до шест, пък после да вечеряме — предложи Туидълдум.

— Чудесно — отговори другият доста тъжно, — а пък тя може да ни гледа. Ама ти по-добре не идвай много близо — обърна се той към нея. — Общо взето, когато наистина се разпаля, аз удрям де що видя.

— Аз пък удрям де що докопам — обади се Туидълдум, — без значение виждам ли го или не!

Алиса се засмя.

— Ти май трябва доста честичко да удряш дърветата — каза тя.

Туидълдум се огледа с доволна усмивка.

— Не мисля — рече той, — че когато свършим, тук наоколо ще остане да стърчи и едно дърво.

— И всичко това — заради някаква си дрънкалка! — каза Алиса, като все още се надяваше поне *малко* да ги хване срам, че ще се бият заради такава дреболия.

— Сигурно нямаше да го взема толкова навътре — отвърна Туидълдум, — ако не беше новата дрънкалка.

„Ще ми се катранената гарга да идва вече!“ — помисли си Алиса.

— Имаме само един меч, нали знаеш — каза Туидълдум на брат си, — но ти можеш да вземеш чадъра. Той горе-долу е също толкова остър. Само че трябва да започваме по-бързо. Става все по-тъмно.

— И още по-тъмно — добави Туидълдий.

Притъмня така изведнъж, че Алиса си помисли: „Идва гръмовична буря!“

— Какъв е дебел и черен този облак! — каза тя. — И колко бързо идва! Ама... той е с криле!

— Гаргата! — изпищя Туидълдум в паника. Двамата братя си плюха на петите и дим да ги няма.

Алиса побягна навътре в гората и след малко спря под едно разклонено дърво.

— Тук няма как да ме стигне — говореше си тя. — Твърде голяма е, за да се промуши между дърветата. Ама по-добре да не пляскаше толкова с криле. Цял ураган направи в тази гора! Ето, понесла е нечий шал!

ПЕТА ГЛАВА ВЪЛНА И ВЪЛНИ

И щом каза това, Алиса улови шала и се огледа за притежателя му. И само след миг от гората изскочи Бялата царица; търчеше като луда, разперила ръце сякаш лети. Алиса много учтиво тръгна да я пресрещне.

— Радвам се, че се случих на пътя на вашия шал — рече тя и помогна на Царицата да наметне шала на раменете си.

Бялата царица я погледна страхливо и безпомощно, като не преставаше да си шепне нещо, което прозвуча на Алиса като „кифласмармалад, кифласмармалад“. Стана ѝ ясно, че ако те двете изобщо ще разговарят, май ще трябва тя да започне първа. Тъй че плахо-плахо подхвана:

— Мога ли да се надявам...

— Можеш, щом искаш — отвърна Царицата. — Но аз предпочитам да го наричам другояче.

Алиса реши, че не си струва да влиза в препирня още от самото начало. Затова се усмихна и рече:

— Ако Ваше Величество ми каже само как да започна, веднага ще се постарая да го направя.

— Ама аз не искам нищо да правиш! — изохка горката Царица. — Цели два часа надяхах ту една, ту друга дреха, но най-накрая успях да надяна всичко! При това — съвсем самичка!

На Алиса ѝ се стори, че би било много по-добре, ако Царицата се бе оставила някой друг да я облича — изглеждаше ужасно раздърпана.

„Всичко ѝ виси накриво! — помисли си тя. — И цялата е набодена с фиби и карфици!“

— Може ли да ви пооправя малко шала? — додаде тя на глас.

— Направо не знам какво му става на този шал! — кахърно рече Царицата. — Нещо май го прихваща. Тук го закарфичих, там го закарфичих, ама можеш ли да му угодиш!

— Ами няма как да ви стои както трябва, щом го закопчавате само от едната страна — каза Алиса и внимателно ѝ оправи шала. — И, Боже Господи, погледнете си само косата!

— Четката се оплете в нея — въздъхна Царицата. — А пък гребена вчера го загубих.

Алиса внимателно измъкна четката и хвърли големи усилия в старанието си да я срещне. Криво-ляво успя.

— Е, сега изглеждате къде-къде по-добре! — рече тя, след като премести почти всички фиби и карфици. — Но наистина по-добре си наемете камериерка.

— Тебе бих наела с най-голямо удоволствие — отвърна ѝ Царицата. — Два пенса седмично и мармалад за утре.

— Но аз не искам да ме наемате! Пък и мармалад не обичам...

— Мармаладът си е много хубав! — рече дръпнато Царицата.

— Е, поне *днес* не искам.

— И да искаше, пак нямаше да получиш — каза Царицата. — Правилото гласи: мармалад утре, мармалад вчера, но мармалад *днес* — никога!

— Е, *все* *някога* ще дойде и „мармалад *днес*“ — възрази Алиса.

— Не, няма! — опъна се Царицата. — Мармаладът се дава *утре*. „*Днес*“ никога не е „*утре*“! Можеш ли да се събудиш и да си речеш: „Е, *днес* най-последно е «*утре*»!“ — нали разбираш?

— Напротив, не разбирам! — отвърна Алиса. — Ужасно е объркано!

— Така става, като живееш на обратно — обясни ѝ любезно Царицата. — Отначало винаги малко ти се вие свят.

— Да живееш на обратно?! — смая се Алиса. — Никога не съм чувала нищо подобно!

— Само че това си има и едно голямо предимство — помниш и миналото, и бъдещето.

— Аз поне помня само миналото, убедена съм — рече Алиса. — Не мога да си спомня нищо, преди да се е случило.

— Памет, дето може да помни само миналото, направо я отпиши — забеляза Царицата.

— Ами *вие* какво помните най-добре? — Алиса събра смелост да попита.

— О, онова, което ще се случи по-идущата седмица — отвърна Царицата с най-небрежния си тон. — Например... — тя лепна един голям пластир на пръста си — нека ти разкажа за Царския вестоносец. В момента той е в затвора — излежава си наказанието. Престъплението, разбира се, тепърва ще извърши.

— А ако никога не го извърши, какво ще стане? — възкликна Алиса.

— Ами че още по-добре! — и Царицата овърза пластира на пръста си с една панделка. „Е, как да го отречеш?“ — помисли си Алиса.

— Разбира се, много по-добре ще е — каза тя гласно. — Но никак не е добре, че излежава наказание.

— А, тук не си права, да знаеш! — възрази Царицата. — Тебе не са ли те наказвали?

— Само когато направя някоя беля — отговори Алиса.

— Е, и това е било за твое добро, нали?

— Да, но мене е имало за какво да ме наказват — продължи Алиса. — А той нищо не е направил. Съвсем различно е!

— Но ако е нямало защо да те наказват — каза Царицата, — това пак щеше да е по-добре. По-добре! По-добре! По-добре! — с всяко „по-добре!“ гласът ѝ все повече изтъняваше и накрая премина в писък.

Алиса тъкмо понечи да каже: „Тук май има някаква грешка...“ и Царицата взе да циври толкова силно, че тя млъкна.

— Олеле, олеле, олеле! — пицеше Царицата и тръскаше ръката си толкова силно, че аха-аха да отхвърчи. — Олеле, пръстът ми! Олеле, кръв! Олеле, олеле, олеле, олеле, олеле!

Ревеше като парен локомотив. Наложил се Алиса да си запуши ушите с ръце.

— Какво стана? — побърза да попита тя, веднага щом Царицата млъкна за секунда. — Пръста ли си убодохте?

— *Още* не съм — отвърна Царицата, — но след малко ще го убода. Олеле, олеле, олеле!

— А кога точно очаквате това да ви се случи? — попита Алиса, като едва се сдържаше да не прихне.

— Когато си закопчая пак шала — изохка горката Царица.

— Брошката ей сегичка ще се разкопчае! Олеле, олеле, олеле! — и щом го каза, брошката мигом се разкопча. Царицата рязко я сграбчи и се опита да я закопчае.

— Внимавайте! — извика Алиса. — Хванали сте я накриво! — и тя протегна ръка към брошката, ала вече беше твърде късно — иглата се бе изплъзнала и бе убола пръста на Царицата.

— Ето защо кървеше — усмихна се тя на Алиса. — Сега разбираш как стават нещата тук.

— Ама сега защо не викате? — попита Алиса. Беше вдигнала ръце, готова всеки миг да си запуши ушите.

— Ами това вече го свърших — обясни Царицата. — За какво ми е да го повтарям?

Беше започнало да се разсъмва.

— Гаргата май е отлетяла — обади се Алиса. — Как се радвам само, че се махна. Бях си помислила, че вече се мръква.

— Щеше ми се и аз да можех да се радвам — каза Царицата.

— Само дето не мога да си спомня как точно се правеше. Ти сигурно си много щастлива — живееш си в тази гора и си се радваш, когато си щещ.

— Да, ама тук е толкова, толкова самотно! — рече тъжно Алиса. И щом се сети колко е самотна, две едри сълзи се търкулнаха по бузите ѝ.

— Ох, ама недей така де! — извика горката Царица и закърши ръце в отчаяние. — Я си помисли какво чудесно момиче си само. Я си

помисли колко много път си изминала днес. Я си помисли колко е часът. Помисли си, за каквото щещ, само недей да плачеш!

Алиса не издържа и се разсмя през сълзи.

— Значи, като почнеш да мислиш, спиращ да плачеш, така ли?

— Ами че така си е — каза Царицата много твърдо. — Не можеш да вършиш две неща едновременно. Например да започнем с това, колко си голяма. На колко години си?

— Точно на седем и половина.

— Нямаше защо да уточняваш — забеляза Царицата. — И без това ти вярвам. А сега ти си наред да ми повярваш: аз съм точно на сто години, пет месеца и един ден.

— Не може да бъде! — възкликна Алиса. — Не, *това* не мога да повярвам!

— Така ли? — възкликна съжалително Царицата. — Я опитай пак тогава: поemi си дълбоко въздух и затвори очи.

Алиса се разсмя.

— Няма смисъл да опитвам. Кой ли може да повярва в нещо невъзможно!

— Осмелявам се да твърдя, че просто ти липсва опит — обади се Царицата. — На твоите години аз се упражнявах всекидневно по половин час. И да ти кажа, случва ми се понякога да повярвам в цели шест невъзможни неща още преди закуска. Ей, шалът ми! Пак хвъркна!

Веднага щом го изрече, брошката се откопча и внезапен порив на вятъра отнесе шала отвъд едно ручейче. Царицата отново разпери ръце, литна след него и този път успя да го хване самичка.

— Хванах го! — викна тя ликуващо. — Гледай сега как сам-саменичка ще си го закопчая!

— Значи, пръстът ви е вече по-добре, надявам се? — много учтиво попита Алиса и също прескочи ручейчето.

— О, много по-добре! — извика Царицата. — Много по-добреее!... Добреее... бреее... беее... — гласът ѝ постепенно изтъняваше и последната дума си прозвуча съвсем като блеене. Толкова много приличаше на овче блеене, че Алиса се стъписа.

Погледна Царицата: тя сякаш се бе увила до ушите във вълна. Разтърка очи и я погледна пак. Изобщо не схващаше какво става. Да не би да се намираше в дюкян?! И онова там... онова там, зад тезгяха,

наистина ли беше *Овца*?! Търка си, търка си очите, но все едно — нищо не се промени: намираше се в тъмно дюкянче, облегла лакти на тезгяха, а насреща ѝ в едно кресло бе седнала стара Овца — плетеше и току я поглеждаше през огромните си очила.

— Какво искаш да си купиш? — най-накрая Овцата вдигна очи от плетката.

— *Още* не знам — много учтиво отвърна Алиса. — Може ли първо да се поогледам малко?

— Огледай се, щом искаш — рече Овцата. — Огледай се и отпред, и отстрани, но отзад как ще се огледаш, не ми е много ясно. Да не би да имаш очи и на тила си?

Да, ама Алиса, кой знае защо, точно там нямаше очи, тъй че се задоволи с това да се обърне и да огледа полиците зад гърба си — и без това смяташе да оглежда точно тях, а не себе си.

Дюкянчето беше пълно с всякакви най-различни чудесии — ала най-странното беше, че загледаше ли се Алиса по-внимателно в някоя полица, за да види какво точно има там тъкмо тази полица винаги се оказваше празна, макар че другите около нея си бяха натъпкани-претъпкани, с каквото ти душа поиска.

— Тук всичко просто се размива! — жално-жално рече тя най-накрая, след като цяла минута напразно преследва по рафтовете една чудесийка, която приличаше ту на кукла, ту на кутийка с макарички и винаги се намиреше точно на полицата под онази, която гледаше Алиса. — А пък ей това нещичко е най-големият инат. Ама да ви кажа... — изведнъж ѝ хрумна една идея, — ще го гоня чак до горната полица! Според мене едва ли ще тръгне да минава през тавана.

Но дори и този план не успя — „чудесийката“ си мина през тавана като нищо, все едно си го правеше през ден, през два.

— Ама ти дете ли си, или си пумпал?! — обади се Овцата и награби нов чифт куки. — Ако ми се повъртиш още малко така, ще ми се завие свят.

Сега тя плетеше с четиринайсет чифта куки наведнъж. Алиса впери втрещен поглед в нея.

„Ама как може да плете с толкова много куки наведнъж?! — помисли си смаяното момиче. — Още малко и съвсем ще заприлича на морско свинче!“

— Ти можеш ли да гребеш? — попита Овцата и ѝ подаде чифт куки.

— Да, малко... Ама не на сухо и не с куки — и тъкмо го изрече, и изведнъж куките в ръцете ѝ се превърнаха във весла и тя разбра, че двете се намират в малка лодка и се плъзгат между два бряга, тъй че не ѝ оставаше нищо друго, освен да започне с всички сили да гребе.

— Леко, веслата! — извика Овцата и грабна нов чифт куки. Това съвсем не прозвуча като нещо, което изисква отговор, така че Алиса нищичко не каза и продължи да гребе.

„Ама че шантава вода“ — помисли си тя. Веслата всеки път влизаха много лесно в нея, ама много мъчно излизаха.

— Леко, веслата! Леко! — викна пак Овцата и награби още куки. — Ти какво, гаргите ли броиш?

„Гарджетата са много сладички! — помисли си Алиса. — Как ми се иска да си храна едно!“

— Не ме ли чу, като ти казах „леко!“? — кресна ядно Овцата и награби цял сноп куки.

— Чух и още как! — отвърна Алиса. — Че вие само това си повтаряте — при това много силно. Извинявайте, ама къде са гаргите?

— В небето, къде да са! — отвърна Овцата и набоде няколко куки в косата си, защото нямаше как вече да ги хване. — Леко с веслата, ти казвам! Леко, като с перце!

— Сега пък и перце! — тросна се Алиса. — И какво само ми грачите! Да не съм ви чавка!

— Чавка ти е изпила ума на тебе! — скастри я Овцата.

Алиса малко се обиди и разговорът замря за минута-две, а лодката продължаваше леко да се плъзга по водата. Понякога прекосяваше цели лехи с водорасли (в които веслата засядаха още по-зле), понякога над нея се надвесваха дървета; ала над главите им продължаваха да се въсят все същите стръмни брегове.

— О, погледнете, моля ви! — извика Алиса, обхваната от внезапен възторг. — Ухаещ папур! Ох, и колко е красив само!

— Няма какво да ми се молиш! — тросна се Овцата, без да откъсва поглед от плетката. — Аз нито съм го забучила там, нито мога да го махна!

— О, не, аз исках да кажа... моля ви, може ли да спрем и да си набера малко? — примоли се Алиса. — Ако нямате нищо против, спрете лодката за минутка...

— Кой, аз ли да я спра? — сопна се Овцата. — Ти спри да гребеш, пък тя ще си спре самичка.

Алиса остави лодката да се носи сама по течението и най-накрая тя леко навлезе сред люлеещите се тръстики. После внимателно запретна ръкави, топна ръчички до лактите във водата и започна да кърши папура, като се стараеше да го къса с по-дълги дръжки. За известно време забрави и Овцата, и плетката ѝ — беше се навела през борда, краищата на разчорлената ѝ коса се бяха потопили във водата, а тя поглъщаше с жадни светнали очи сноп след сноп от прекрасния ароматен камъш.

„Само дано лодката да не се преобърне! — помисли си тя. — Ей, този какъв е хубав! Само че не мога да го стигна!“

И наистина за яд си беше — тъкмо когато откъснеше цял сноп хубави стръкове, все изникваше някой по-хубав, който не можеше да стигне! („Сякаш че е нарочно!“ — помисли си тя.)

— Най-хубавото винаги е най-далече! — рече тя най-накрая и въздъхна, задето папурът така се инатеше да расте толкова далече от нея. Бузките ѝ пламтяха, от ръцете и косата ѝ капеше вода. Намести се отново в лодката и се захвана да подрежда новите си съкровища.

Какво значение имаше, че папурът беше започнал да вехне и да губи и аромата си, и красотата си още в мига, в който го беше откъснала? Дори и истинският ароматен папур, нали знаете, изтрайва съвсем малко, а пък този, нали беше сънуван папур, се топеше кажиречи като сняг, както си лежеше на купчинки в краката ѝ. Ала Алиса почти не го забелязваше — толкова много чудесии ѝ се въртяха из ума!

Не бяха се отдалечили много, когато едното весло се заби във водата и изобщо *не пожела* да излезе (както го обясни Алиса покъсно). Дръжката му я перна по брадичката и въпреки че горката Алиса веднага се разписка: „ох, ох, ох!“, то я бутна от седалката и я тръшна сред купчината папур.

Ала изобщо не я заболя и тя стана веднага. През цялото време Овцата си плетеше ли, плетеше, като че ли нищо не се беше случило.

— Чавка с чавка! — рече Овцата веднага щом Алиса седна отново, зарадвана, че все пак не успя да цамбурне във водата.

— А къде са? Не ги видях — отзова се Алиса и погледна любопитно към небето. — Ще ми се да си хвана едно чавче и да си го занеса вкъщи.

Но Овцата само се засмя презрително и продължи да си плете.

— Тук има ли много гарги? — попита Алиса.

— Гарги, чавки — всякакви ги има — отвърна Овцата. — Изключително богат избор, стига само да решиш. Е, какво *искаш* да си купиш?

— Да купя?! — повтори след нея Алиса колкото озадачена, толкова и уплашена. Защото и веслата, и лодката, и реката — всичко в миг бе изчезнало и тя отново се намираше в малкото схлупено дюкянче.

— Едно яйце, моля — рече плахо тя. — По колко ги давате?

— Пет пенса и един фартинг едното, два пенса за две — отвърна Овцата.

— Значи, две са по-евтини от едно?! — изненада се Алиса и извади кесийката си.

— Ала ако си купиш две, *ще трябва* да ги изядеш и двете — рече Овцата.

— Тогава моля ви, дайте ми *едно* — учтиво каза Алиса и остави парите на тезгяха. „Може да не са пресни“ — мина ѝ през ума.

Овцата прибра монетите в една кутия и рече:

— Никога на никого не давам нещо в ръцете! Така не става — самичка ще си го вземеш!

И щом го каза, отиде чак в дъното на магазинчето и постави яйцето на полицата — изправено, с върха нагоре.

„Чудя се защо ли пък да не става — помисли си Алиса, докато се промушваше между маси и столове. В дъното на дюкянчето беше още по-тъмно. — Колкото повече го приближавам това яйце, то като че ли все повече се отдалечава. Я да видим — това тук стол ли е? О, ами че той има клони! Ама че работа — и дървета ли растат тук? О, ручейче! По-странен дюкян не бях виждала.“

Тя продължи да върви нататък и с всяка крачка се учудваше все повече и повече: в мига, в който се доближеше до нещо, то веднага се превръщаше в дърво, и Алиса реши, че нищо чудно и яйцето да направи същото.

ШЕСТА ГЛАВА

ХЪМПТИ-ДЪМПТИ

Яйцето ставаше все по-голямо и по-голямо и започваше все повече и повече да прилича на човек. Щом се приближи на няколко метра от него, Алиса забеляза, че то си има и очи, и нос, и уста, а когато съвсем го доближи, ѝ стана ясно, че това не беше никой друг, а самият Хъмпти-Дъмпти.

„Няма кой друг да е! — рече си тя. — Сигурна съм! Като че ли името му е написано на челото.“

На това огромно чело името сигурно можеше да се изпише към хиляда пъти. Хъмпти-Дъмпти бе седнал, скръстил крака по турски, върху един зид — висок, ала толкова тесен, че Алиса се зачуди как не пада. И тъй като очите му бяха неподвижно приковани точно в обратната посока и той изобщо не ѝ обръщаше никакво внимание, тя реши, че сигурно е препариран.

— И как само прилича на яйце — рече си тя на глас и протегна ръце да го хване, защото очакваше да се катурне всеки момент.

— Много е нахално — обади се Хъмпти-Дъмпти след доста време, без дори да погледне Алиса — да наричаш някого яйце. Много!

— Казах само, че *приличате* на яйце, сър — учтиво обясни Алиса. — А някои яйца са много красиви — добави тя с надеждата да превърне казаното в нещо като комплимент.

— Някои хора — продължи Хъмпти-Дъмпти, без изобщо да я поглежда, какъвто си му беше навикът — нямат повече ум от едно пеленаче.

Алиса не знаеше какво да отговори. Според нея това изобщо не беше никакъв разговор — *на нея* той нищо не казваше. Всъщност последната му забележка съвсем явно бе отправена към най-близкото дърво, така че тя взе да си мърмори под носа:

„Хъмпти-Дъмпти седеше връз зида като буре —

да, седеше, но падна и се прекатури!
И цялата конница царска, и вейте войници на Царя
не могат да вдигнат наш Хъмпти,
не могат да вдигнат наш Дъмпти,
наш Хъмпти, наш Дъмпти,
наш Хъмпти, наш Дъмпти,
наш Хъмпти, наш Дъмпти пак там, връз дувара!“

— Защо ли трябва толкова пъти да се повтаря едно и също?! —
добави тя на висок глас, съвсем забравила, че Хъмпти-Дъмпти може да
я чуе.

— Я стига си си мърморила под носа — погледна я за първи път
Хъмпти-Дъмпти, — ами кажи как се казваш и какво търсиш тук.

— Казвам се Алиса, но...

— Ама че тъпо име! — прекъсна я раздразнено Хъмпти-Дъмпти.
— Какво означава?

— Че *трябва* ли да означава нещо? — попита Алиса със
съмнение в гласа.

— Много ясно, че трябва! — изсмя се Хъмпти-Дъмпти. —
Моето име например изразява онова, което съм. А аз съм едно много
хубаво и приятно нещо! А с име като твоето ти можеш да си каквото ти
падне!

— Защо седите тук сам-саменичък? — попита Алиса. Не й се
щеше пак да влиза в препирня.

— Е, как така защо? Защото тук при мене няма никого! — викна
Хъмпти-Дъмпти. — Да не би да си мислеше, че няма да знам какво да
ти отговоря! Я ми кажи някоя друга гатанка!

— Не смятате ли, че долу, на земята, ще ви бъде по-добре? —
продължи Алиса. Не че искаше да му каже друга гатанка, просто се
притесняваше за странното съществуване — нали си беше добричка. —
Този зид е толкова *тесен*! Може да паднете!

— Ама че лесни гатанки задаваш — изсумтя Хъмпти-Дъмпти. —
Много ясно, че няма да падна. Пък и да *падна*, което е изключено...
Та, ако *падна*... — тук той сви устни и изведнъж придоби толкова
важен и тържествен вид, че Алиса едва се сдържа да не прихне. — Ако

падна... — продължи той — Царят ми е обещал... лично ми е обещал... да... да...

— Да прати цялата си конница и всичките си войници — прекъсна го Алиса. Доста неразумно от нейна страна.

— Е, сега вече стана отвратително! — кресна Хъмпти-Дъмпти, обзет изведнъж от ярост. — Подслушвала си зад вратите... и иззад дърветата... и през комина... Иначе откъде ще го знаеш това!

— Не съм подслушвала, наистина не съм — с много учтив глас възрази Алиса. — Пишеше го в една книжка.

— А, добре! В книжка може — поуспокои се Хъмпти-Дъмпти. — На това му се вика История на Англия. Я сега ме огледай хубавичко! Аз съм говорил с истински Цар! Сигурно никога вече няма да ти се случи да срещнеш такъв като мене. И за да ти покажа, че никак не се надувам, можеш да се ръкуваш с мене — и той се ухили от ухо до ухо, наведе се напред (като кажи-речи едва не се катурна на земята) и подаде ръка на Алиса. Тя я пое и го изгледа малко притеснено.

„Ако се усмихне още малко, тъгълчетата на устата му ще се срещнат отзад — помисли си тя. — И знам ли тогава какво ще стане с главата му. Сигурно ще му падне!“

— Да, цялата конница Царска! И всички войници на Царя! — продължи Хъмпти-Дъмпти. — Ще ме вдигнат горе като нищо! Както и да е, този разговор нещо се забърза... Я да се върнем на предпоследната реплика!

— Боя се, че не си я спомням... — много вежливо рече Алиса.

— В такъв случай можем да почнем отначало — каза Хъмпти-Дъмпти. — Мой ред е да избирам темата.

„Говори така, сякаш смята, че си играем на нещо!“ — помисли си Алиса.

— Ето ти един въпрос: на колко години каза, че си?

Алиса пресметна набързо и отговори:

— На седем и половина.

— Не улучи! — възкликна тържествуващо Хъмпти-Дъмпти. — Нищо подобно не си казала!

— Мислех, че искате да кажете: „На колко си години?“ — обясни Алиса.

— Ако това исках да кажа, щях да го кажа! — сопна се Хъмпти-Дъмпти.

На Алиса никак не ѝ се щеше пак да започва спор, затова си замълча.

— Седем години и половина — повтори замислено Хъмпти-Дъмпти. — Ама че неудобна възраст! Ако ме беше питала мене, ето какво щях да ти кажа: „Я си стой на седем!“ Само че вече е много късно.

— Аз никого не питам дали да раста или не! — кипна Алиса.

— Аха, под достойнството ти е да питаш, така ли?

При тези думи Алиса кипна още повече:

— Искам да кажа, че нито един човек не може да престане да расте!

— Един може и да не може — рече Хъмпти-Дъмпти, — ама двама могат. Ако някой ти беше помогнал малко, можеше и да си останеш на седем.^[1]

— Какъв прекрасен колан! — изведнъж забеляза Алиса. Тя реши, че вече твърде дълго са си говорили за възрастта и ако наистина щяха да се редуват при избора на темата, то сега беше неин ред.

— Или... — поправи се тя, след като се позамисли. — По-скоро, прекрасна вратовръзка... Не, не, колан все пак... О, извинявайте много! — добави момичето притеснено, тъй като Хъмпти-Дъмпти изглеждаше ужасно засегнат. Прищя ѝ се да не бе отваряла дума за това.

„Само да знаех — помисли си Алиса — кое му е вратът и кое — кръстът!“

Очевидно Хъмпти-Дъмпти се бе засегнал много, макар и зъб да не обели цели две-три минути. А когато най-накрая каза нещо, тежко

изсумтя:

— Ужасно е... неприлично... да не можеш да различиш вратовръзка от колан!

— Ох, ама че съм невежа! — отвърна Алиса толкова смирено, че Хъмпти-Дъмпти омекна.

— Това е вратовръзка, дете мое, и то прекрасна, както вече каза. Подарък от Белия цар и Бялата царица. Туйто!

— Ама наистина ли? — рече Алиса много доволна, че е улучила хубава тема за разговор.

— Те ми я подариха — продължи замечтано Хъмпти-Дъмпти, прехвърли крак връз крак и обхвана коляно с ръце — за един нерожден ден.

— Извинявайте много? — сепна се Алиса.

— Не, не съм ти се обидил — рече Хъмпти-Дъмпти. — Няма защо да ми се извиняваш.

— Ама... какво е това „подарък за нерожден ден“?

— Подарък, който получаваш за ден, който не е рожденият ти ден, естествено!

Алиса се замисли.

— На мене по ми харесват подаръците за рожден ден — обяви тя най-накрая.

— Ама че го рече! — викна Хъмпти-Дъмпти. — Колко са дните в годината?

— Триста шейсет и пет — отвърна Алиса.

— А колко рождени дни имаш?

— Един.

— А като извадиш едно от триста шейсет и пет, колко остават?

— Триста шейсет и четири, разбира се. Хъмпти-Дъмпти я изгледа със съмнение и каза:

— Ще ми се да го видя черно на бяло.

Алиса не успя да скрие усмивката си. Извади тефтерчето си и написа:

$$365-1=364$$

Хъмпти-Дъмпти пое тефтерчето и огледа написаното много внимателно.

— Май никъде не си сгрешила...

— Ама вие го държите на обратно! — прекъсна го Алиса.

— Така, така! — весело рече Хъмпти-Дъмпти, след като тя обърна тефтера. — Тъкмо си мислех, че ми изглежда малко нещо странно... Та, както вече казах, *май* вярно си го сметнала, макар че точно сега нямам време да го проверявам внимателно... И това показва, че има триста шейсет и четири дни, на които можеш да получаваш подаръци за нерожден ден!

— Естествено — произнесе Алиса.

— И само един, на който получаваш подаръци за рожден ден! Те ти слава и признание!

— Не зная какво искате да кажете със „слава и признание“ — рече Алиса.

Хъмпти-Дъмпти се усмихна презрително.

— Много ясно, че няма да знаеш — нали не съм ти казал. Аз исках да кажа следното: „Те ти един размазващ аргумент!“

— Но „слава и признание“ не означава „размазващ аргумент“! — възрази Алиса.

— Когато *аз* употребявам една дума — рече Хъмпти-Дъмпти с доста презрителен тон, — тя означава точно онова, което аз искам. Ни повече, ни по-малко!

— Въпросът е в това — каза Алиса — дали *можеш* да даваш на думите каквито си искаш значения!

— Въпросът е в това — отвърна Хъмпти-Дъмпти — кой кого командва. Това е положението!

Алиса съвсем се стъписа и не можа и „гък“ да каже, така че след малко Хъмпти-Дъмпти пак подхвана:

— Имат си характерчета думите, особено пък някои. Да не ти приказвам за глаголите — те са най-надути от всички. С прилагателните можеш да правиш каквото си поискаш, ама с глаголите... Както и да е, но аз с всички мога да се оправям! Пълна непроницаемост — така му викам!

— Моля ви, бихте ли ми казали, какво означава това последното? — попита Алиса.

— Ето сега говориш като разумно дете — рече Хъмпти-Дъмпти. Личеше му, че е много доволен. — Като казах „пълна непроницаемост“, исках да кажа, че вече доста говорихме по тази тема и много добре ще направиш, ако ми разкажеш какви смяташ да ги вършиш занапред, защото предполагам, че не се каниш да висиш тук цял живот!

— И всичкото това се побира само в две думички? — попита Алиса замислено.

— Когато накарам една дума така да се пренапругне — рече Хъмпти-Дъмпти, — винаги ѝ изплащам допълнително възнаграждение.

— О! — каза Алиса. Беше твърде смаяна, за да каже каквото и да било друго.

— О, да ги беше видяла как ме накачулват в събота вечер! — продължи Хъмпти-Дъмпти и важно заклати глава насам-натам. — Тогава си искат заплатите, нали разбираш.

(Алиса не посмя да попита с какво им плаща; ето защо и аз нищо не мога да ви кажа по въпроса.)

— Толкова умно обяснявате думите, сър. Бихте ли били така любезен да ми обясните какво означава стихотворението „Джабарок“?

— Я да го чуем — рече Хъмпти-Дъмпти. — Аз мога да ти обясня всички стихотворения, които някога са били написани, и сума ти от онези, които още не са написани.

Това прозвуча доста обнадеждаващо и Алиса издекламира първата строфа:

*„По сгладне щльоргавите труци
се гмърцаха наред навата.
Край додните и физжни хуци
отгрукваха празати.“*

— Засега достатъчно — прекъсна я Хъмпти-Дъмпти. — Тук има колкото си щеш мъчни думи. „Сгладне“ означава „по пладне, когато хората огладняват“ — някъде към един-два часа.

— Става — каза Алиса. — Ами „щльоргави“?

— „Щльоргави“ означава „щръкляви и пъргави“. А пък „щръкляв“ е същото като „кльощав“. Също като портфейл, нали разбираш — с две прегради вътре. Та и тук е така — имаш една дума с две значения вътре.

— Разбрах — замислено забеляза Алиса. — Ами „трущи“?

— Ами „трущ“ е кръстоска между бурсук... и гущер... и тирбушон!

— Сигурно са много интересни същества!

— Тъкмо такива са — рече Хъмпти-Дъмпти. — Освен това те си правят гнездата под слънчевите часовници и... се хранят със сирене.

— Ами какво е „да се гмърцаш“?

— Да се гмуркаш, да мърдаш и да скърцаш едновременно.

— А пък „навата“ е тревата под слънчевия часовник, предполагам — попита Алиса и се изненада от собствената си

досетливост.

— Естествено. Нарича се „нава“, разбираш ли, защото расте малко НАпред, малко НАзад...

— И малко НАляво и малко НАдясно — добави Алиса.

— Точно така. А „фижни“ значи „фини и тъжни“ (ето ти на още един портфейл). А пък „хуци“ са едни дръгливи и проскубани птици. Перата им стърчат накъдето им падне... Също като живи метли са!

— А защо са „додни“? Ами тия „празати“ какви са?

— А, за „додни“ не съм сигурен. Май е съкратено от „далеко от дома си“ — сиреч, значи, че са се загубили. А пък празатът е вид зелено прасе.

— Ами „отгрукваха“ какво ще рече?

— Отгрукването е нещо между мучене и свиркане с кихане по средата. Както и да е, сигурно ще го чуеш, когато навлезеш навътре в гората — и като го чуеш, ще видиш! Кой ти ги е разправил всичките тези мъчни неща?

— Прочетох ги в една книжка — отговори Алиса. — Но после ми декламираха и други стихотворения, май... май онзи, дето ги декламираше, беше Туидълдий, и те бяха много по-лесни за разбиране.

— Що се отнася до стихотворенията, разбираш ли — рече Хъмпти-Дъмпти и вдигна огромната си ръка, — и аз мога да рецитирам не по-зле от всекиго. Щом се налага...

— О, изобщо не се налага! — побърза да каже Алиса с надеждата, че той ще млъкне още преди да е започнал.

— Стихотворението, което сега ще ти кажа — продължи Хъмпти-Дъмпти, без изобщо да й обърне внимание, — е написано единствено и изцяло за твое развлечение.

Алиса реши, че в такъв случай просто е длъжна да го изслуша, тъй че седна и доста кахърно промълви:

— Благодаря.

*„Зимъска, когато полята белеят,
за твоя отрада таз песен ти пея...“*

— Само дето не я пея — обясни той.

— Виждам — каза Алиса.

— Щом виждаш дали пея или не, то имаш много остро зрение
— срязя я Хъмпти-Дъмпти.
Алиса млъкна.

*„Напролет, кога зеленее пейзажа,
да знаеш, аз всичко докрай ще си кажа.“*

— За което благодаря — каза Алиса.

*„А лете, когато се съмва тъй рано,
надявам се моята песен да схванеш.
А щом пожълтеят листата наесен,
писалка хвани, запиши я таз песен!“*

— Добре, стига да си я спомням дотогава — рече Алиса.
— Ти не можеш да си мълчиш? — сопна ѝ се Хъмпти-Дъмпти.
— Само приказваш разни глупости и ме караш да се обърквам.

*„На рибите изпратих вест:
Аз искам туй и туй за днес.*

*И щом писмото пратих аз,
получих отговор завчас.*

*А отговорът беше прост:
Не може, щото, сър, таквоз...“*

— Боя се, че май не разбирам — обади се Алиса.
— По-нататък става по-лесно — отвърна Хъмпти-Дъмпти.

*„Пак грабнах пачето перо:
«Послушайте ме! За добро!»
Но рибите със тон лукав
отвърнаха ми: «Брей, че нрав!»*

*Повторих трети, пети път —
да слушат никак те не щат!
Та, купих си котел блестящ,
за туй ми дело подходящ.*

*Туп! Туп! — сърцето заигра.
Налях котлето със вода.
Дойде при мене непознат
и рече: «Твоите рибки спят.»*

*Отвърнах му със ясен глас:
«Че събуди ги ти тогаз!»
Пък той ми рече: «Не разбрах.»
В ухото аз му изревах!»*

Щом стигна до последния стих, Хъмпти-Дъмпти почти кресна.
„За нищо на света не бих искала да съм на мястото на този непознат!“ — потръпна Алиса.

*„Той беше горд и бе надут.
«Не кряскай — рече — като луд!»*

*Той бе надут и беше горд:
«Аз?! Рибите?! От кой ли зор?!»*

*Награбих тирбушон голям
и тръгнах да ги будя сам.*

*Но — хоп! — заключена вратата!
Аз трясках, врясках, блъсках, клатех...*

*Брей, здрава таз врата била!
Да я отворя щях, ала...“*

Последва дълго мълчание.

— Свърши ли? — плахо попита Алиса.

— Свърши! — рече Хъмпти-Дъмпти. — Сбогом.

„Това дойде доста изведнъж“ — помисли си Алиса. Но след толкова *дебел* намек тя нямаше как да не си тръгне, тъй като според нея едва ли беше учтиво да остане. Така че тя протегна ръка.

— Довиждане, до нови срещи — каза Алиса възможно най-жизнерадостно.

— Ако се срещнем пак, аз няма да те позная — рече Хъмпти-Дъмпти недоволно и ѝ подаде един пръст. — Изглеждаш също като

всички останали люде.

— Обикновено познават хората по *лицето* — забеляза Алиса замислено.

— Тъкмо за това ти говоря — каза Хъмпти-Дъмпти. — И твоето лице е същото като на другите — две очи... (и той боцна с палец два пъти във въздуха) — по средата — нос, под него — уста. Все едно и също. Виж сега, ако и двете очи ти бяха от едната страна на носа например... Или пък ако устата ти беше на челото... това вече щеше да е нещо.

— Щеше да е много грозно — възрази Алиса.

Но Хъмпти-Дъмпти само затвори очи и рече:

— Опитай, пък тогава приказвай!

Алиса изчака минутка, за да види дали ще каже още нещо, но тъй като той повече нито отвори очи, нито пък ѝ обърна внимание, тя промълви едва-едва още веднъж „довиждане“. Като не получи никакъв отговор, Алиса тихо се отдалечи. Но докато вървеше, тя не се сдържа и си каза:

„От всички най-_противопоказни_... — (последната дума тя произнесе на глас, сякаш това, че можеш да кажеш толкова дълга дума, беше страшно успокояващо) — от всички най-противопоказни личности, с които съм се срещала някога...“

Но Алиса не успя да си довърши изречението, тъй като тъкмо в този миг нещо тупна тежко и разтреса цялата гора.

[1] Нерядко точно това изречение се посочва като най-тънката и най-трудна за схващане шега за смъртта в цялата приказка. — Б.пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

ЛЪВА И ЕДНОРОГА

В следващия миг гората се изпълни с тичащи войници. Отначало те тичаха по двама-трима, после — по десетина-двайсет, а накрая — на такива тумби, че сякаш изпълниха до пръсване цялата гора. Алиса се сгуши зад едно дърво — беше я страх да не я стъпчат — и ги загледа как минават покрай нея.

Хрумна ѝ, че никога през живота си не бе виждала войници, които толкова да не ги държат краката. Те току се препъваха в нещо и паднеше ли един, тутакси върху него се строполяваха още трима-четирима, така че скоро цялата земя беше покрита с малки купчинки от хора.

После нахлуха конете. Тъй като имаха двойно повече крака, те се справяха къде-къде по-добре от пехотата, но дори и конете се спъваха от време на време — и май правилото, валидно в случая, беше, че спъне ли се кон, и ездачът веднага тупва на земята.

Започна се една такава бъркотия, че Алиса се зарадва много, когато успя да се добере до една ливадка, където намери Белия цар. Той клечеше на земята и трескаво пишеше нещо в тефтерчето си.

— Аз ги пратих! — викна щастливо Царя, щом видя Алиса. — Случайно да си видяла някакви войници, докато вървеше през гората, миличка?

— Да, видях — отвърна тя. — Към няколко хиляди, мисля...

— Четири хиляди двеста и седем — това е точният брой — осведоми я Царя, като си погледна в тефтерчето. — Не можах да пратя цялата конница, нали разбираш, защото два коня трябва за играта. Двамата Вестоносци също не съм ги изпратил. И двамата заминаха за града. Я погледни към пътя и ми кажи не се ли задава някой от тях.

— Никой няма на пътя — каза Алиса.

— Де да ти имах зрението! — възкликна завистливо Царя. — Не само да успееш да видиш никой, ами и да видиш, че го няма! Аз на тази светлина мога да виждам само живи хора, и то когато са там — и нищо повече!

Алиса обаче така и не го чу — тя продължаваше да се взира напрегнато в пътя, вдигнала ръка на челото си като козирка.

— А, сега виждам някого! — възкликна тя най-накрая. — Само че идва много бавно. И гледай го само как върви! (Защото Вестоносеца

непрекъснато подскачаше нагоре-надолу и се виеше като смок, разперил ръце като ветрила.)

— А, нищо му няма — рече Царя. — Той е Англосаксонски вестоносец и се кипри по англосаксонски^[1]. Прави така само когато е щастлив. Казва се Зай Ек.

— Обичам моя любим със „з“^[2]... — подхвана Алиса, — защото е Загадъчен. Мразя го, защото е Заплес. Храня го със... със... закуски и със зелки. Казва се Зай Ек и живее...

— Живее Зад Зида — довърши Царя, без да има ни най-малка представа, че се включва в играта, докато Алиса се мъчеше да се сети за град, който да започва със „з“. — Другият Вестоносец пък се казва Шап Кар. Трябва да се *двама*, нали разбираш. Единият, за да ходи дотам, а другият — да се връща обратно.

— Простете? — каза Алиса.

— Не е прилично да се проси — рече Царя. — Само простите го правят.

— Не, исках да кажа, че не разбрах — обясни Алиса. — Защо един да ходи дотам, а друг да се връща обратно?

— Че нали това ти казвам? — повтори раздразнено Царя. — Трябват ми *двама* — за донсяне и за отнасяне. Един да донся, а друг да отнася.

В този миг Вестоносеца пристигна. Не му беше останал дъх, така че не можеше да каже и „гък“, а само размахваше ръце и правеше страховити муцуни на горкия Цар.

— Тази млада дама тук те обича със „з“ — рече Царя, представяйки Алиса на Вестоносеца с надеждата, че ще отклони вниманието му от себе си. Но полза никаква — с всеки миг англосаксонското кипрене ставаше все по-изчанчено, а огромните очи се въртяха бясно в орбитите си.

— Тревожиш ме! — каза Царя. — Аха-аха да припадна! Дай една закуска!

При тези думи Вестоносеца — за най-голям Алисин възторг — отвори чантата, която висеше на врата му, и подаде една кифла на Царя, който я изгълта лакомо.

— Дай още една закуска — рече Царя.

— Останаха само зелките — каза Вестоносеца, след като надникна в чантата.

— Дай зелки тогава — измърмори Царя.

Алиса с радост си отбеляза, че Царя доста бе живнал.

— Няма нищо като това да нагъваш зелки срещу припадък — измърмори той, докато дъвчеше усилено.

— Мислех си, че е по-добре да те полаят със студена вода... — усъмни се Алиса. — Или пък да помиришеш амоняк.

— Аз не съм казал, че няма нищо *по-добро* — отвърна Царя. — Казах, че няма нищо *като* това.

Това Алиса не посмя да отрече.

— Задмина ли някого по пътя? — продължи Царя, като протегна ръка за още някоя зелка.

— Никого — отвърна Вестоносеца.

— Така си и мислех — рече Царя. — И младата дама го видя. Сигурно никой не е по-бавен от тебе...

— Старая се колкото мога — кисело каза Вестоносеца. — Сигурен съм, че никой не върви по-бързо от мене!

— Естествено, че не върви — рече Царя. — Иначе щеше да стигне тук пръв. Но като те гледам, ти вече се поокопоти, тъй че разкажи ни какво става в града.

— Ще ви го прошепна — каза Вестоносеца, сви длани и ги сложи на устата си като тръба. После се наведе към ухото на Царя. На Алиса ѝ докривя, защото и на нея ѝ се щеше да чуе новината. Обаче, вместо да зашепне, Зай Ек кресна с всичка сила в ухото на Царя:

— Пак започнаха!

— *Това* ли ти е шепотът! — подскочи горкият Цар и се отърси. — Ако пак направиш нещо такова, ще заповядам да те смажат! С масло! Главата ми кънти, сякаш има земетресение!

„Много мъничко земетресение ще да е!“ — помисли си Алиса.

— Кой какво е започнал? — осмели се да попита тя.

— Как кой? Лъва и Еднорога, много ясно! — отвърна Царя.

— Сборили са се за короната ли?

— Че за какво друго? — рече Царя. — А най-големият майтап е, че в края на краищата тази корона си е моя! Беж да тичаме, за да ги погледаме!

И те се понесоха в тръс. А докато тичаше, Алиса си повтаряше старата песничка^[3]:

*„Лъва със Еднорога за короната се сбори,
Лъва би Еднорога по сокаци и по двори.
Един им дава черен хляб, друг — бял, а трети —
пита,
а после гръмна барабан и ги натириха сърдито!“*

— Ами... онзи... който... победи... ще вземеш ли... короната? — попита тя запъхтяна — от тичането не ѝ беше останал дъх.

— Ама не, разбира се! — възмути се Царя. — Това пък откъде ти хрумна?

— Бихте ли били... така любезен... — задъхана се Алиса, след като потичаха още малко — да спрем... минутка само... колкото... да си поемем дъх?

— Аз съм така любезен — рече Царя, — ама не съм така бърз. Нали разбираш, минутката минава страшно бързо. Да спрем Минутка! Само! Все едно да се опитваш да спреш Бандашмръц!

На Алиса вече съвсем не ѝ достигаше дъх, така че продължиха да топуркат мълчаливо, докато най-накрая съзряха грамадна тълпа, в средата на която се бореха Лъва и Еднорога. Бяха вдигнали такава пушилка, че отначало Алиса не можеше да различи кой кой е, но скоро взе да различава Еднорога по рога.

Преместиха се по-близо до Шап Кар — втория Вестоносец — който гледаше борбата, държейки чаша чай в едната си ръка и филия, намазана с масло, в другата.

— Тъкмо излиза от затвора, а когато го пратиха там, още не си беше допил чая — прошепна Зай Ек на Алиса. — А там, вътре, им дават само стридени черупки — та го виждаш колко е гладен и жаден. Как си, дете мое? — продължи той и нежно прегърна Шап Кар през врата.

Шап Кар се огледа, кимна и пак нагъна филията.

— Добре ли ти беше в затвора, детето ми? — попита го Зай Ек.

Шап Кар отново се огледа. Този път по бузите му се стекоха и една-две сълзи, ала не обелваше и дума.

— Ама приказвай де! — нервно викна Зай Ек.

Но Шап Кар продължаваше да си преживя. Отпи от чая.

— Ама приказвай де! — кресна и Царя. — Как върви борбата? Шап Кар направи отчаяно усилие и преглътна огромния зальк.

— Много добре си върви — рече той, като се задави. — Всеки от тях досега тръшна другия на земята около осемдесет и седем пъти.

— Значи, скоро ще донесат белия и черния хляб? — осмели се да се намеси Алиса.

— Чака ги вече — каза Шап Кар. — Аз точно него ям.

Тъкмо тогава борбата прекъсна. Лъва и Еднорога седнаха запъхтени на земята, а Царя извика: „Десет минути почивка за закуска!“

Зай Ек и Шап Кар веднага се заловиха за работа и взеха да разнасят насам-натам кръгли подноси с бял и черен хляб. Алиса го опита, но той беше *много, много* сух.

— Според мене за днес свършиха — рече Царя на Шап Кар.

— Иди да наредиш да бият барабана.

Известно време Алиса седя и го гледа, без да каже и думица. После изведнъж лицето ѝ светна.

— Вижте! Вижте! — извика тя и буйно посочи с пръст. — Бялата царица търчи насам! Изхвърча ей от онази гора — ех, как бягат тези Царици!

— Сигурно я е погнал някой враг — рече Царя, без дори да погледне нататък. — Тази гора гъмжи от тях.

— Ама вие няма ли да изтичате да ѝ помогнете? — попита Алиса, доста смаяна от това, че Царя приема всичко толкова спокойно.

— Няма никакъв смисъл! — отсече той. — Тя тича ужасно, ама ужасно бързо! Все едно да се опиташ да хванеш Бандаш-мръц! Но ако искаш, ще си запиша.

„Тя е много мило създание“ — промърмори си той под носа и отвори тефтерчето си.

— Как се пише „създание“ — с „а“ или с „ъ“?

В този миг довтаса Еднорога, мушнал ръце в джобове.

— Днес аз бях по-добрият! — подметна той небрежно, като едва погледна Царя.

— Да, мъничко — отвърна нервно Царя. — Ама не трябваше да го набождаш на рога си, така да знаеш!

— Него не го болеше — нехайно рече Еднорога и тъкмо да отmine, погледът му случайно попадна на Алиса. Той мигом се обърна и се вторачи в нея с най-дълбоко отвращение.

— Това пък какво е?! — измънка Еднорога най-накрая.

— Това е дете — побърза да обясни Зай Ек. Доближи се до Алиса, за да я представи, и разпери ръце по англосаксонски.

— Днес го намерихме. Съвсем истинско живо дете! Живо-живеничко!

— Винаги съм си мислел, че те са просто чудовища от приказките — рече Еднорога. — Ама то живо ли е?

— Приказва — тържествено отвърна Зай Ек.

Еднорога изгледа отнесено Алиса и промълви:

— Приказвай, дете!

Алиса не успя да се сдържи — устните ѝ се извиха в усмивка и тя заговори:

— Знаеш ли какво? И аз винаги съм смятала, че Еднорозите са просто приказни чудовища. Никога досега не бях виждала жив

Еднорог!

— Е, ами сега се видяхме — рече Еднорога. — Ако ти вярваш в мене, и аз ще вярвам в тебе. Става ли?

— Става, щом искаш — отговори Алиса.

— Бягай да донесеш питата, старче! — обърна се Еднорога към Царя. — Не ви ща черния хляб!

— Ей сегичка, ей сегичка — забърбори Царя и кимна на Зай Ек. — Отвори чантата! — прошепна той. — Бързо! Не тая — тая е пълна със зелки!

Зай Ек извади от чантата голяма пита и я подаде на Алиса, а после измъкна чиния и нож. Откъде се взеха те, Алиса не можа да схване. „Също като фокус“ — помисли си тя.

През това време бе дошъл и Лъва. Изглеждаше много уморен и сънлив, а очите му се затваряха.

— Това пък какво е? — той премигна мързеливо срещу Алиса. Говореше с нисък, глух бас, все едно биеше огромна камбана.

— Ха сети се де! — възкликна възбудено Еднорога. — Никога не би могъл да се сетиш! Аз не можах.

Лъва изгледа уморено Алиса.

— Ти какво си? Животно? Растение? Минерал? — попита я той, като се прозяваше при всяка дума.

— Чудовище от приказките ето какво е! — викна Еднорога, преди Алиса да успее да отговори.

— Я тогава подай питата, Чудовище — и Лъва полегна, опрял брадичка на лапите си. — А вие двамата, я седнете! — обърна се той към Царя и Еднорога. — И внимавайте, питата трябва да се раздели честно!

Царя очевидно се чувстваше крайно неудобно, седнал там, между двете огромни същества, ала нямаше къде другаде да седне.

— Ей сега му е времето да се сборим за короната! — обади се Еднорога и изгледа Царя под око. Горкият Цар така трепереше, че короната току-виж паднала от главата му.

— Ще те победи като нищо — рече Лъва.

— Така ли? Не съм много сигурен — отвърна Еднорога.

— Ей, аз те бяхтих и по сокаци, и по двори, пале такава! — сопна му се Лъва и се понадигна.

Тук се намеси Царя и се опита да потуши тлеещата свада. Беше страшно изнервен и гласът му трепереше:

— По сокаци и по двори ли? — попита той. — Из целия град? Бая път е това. По стария мост ли минахте или през пазара? От стария мост изгледът е по-хубав.

— Абе не знам — изръмжа Лъва и пак полегна. — То от тази пушилка можеш ли да видиш нещо! Ей, ама Чудовището какво така се бави с питата?

Алиса бе седнала на брега на едно ручейче с чинията на колене и прилежно режеше с ножа.

— Ух, че досада! — каза тя на Лъва (Вече почти беше свикнала да ѝ викат „чудовище“). — Тъкмо отрежа няколко парчета — и те пак се срастват.

— Ти не знаеш как да се оправяш с огледални пити — отбеляза Еднорога! — Първо я раздай, пък после я режи!

Звучеше като пълна безсмислица, но Алиса послушно стана, обиколи с чинията и питата сама се раздели на три части.

— А сега я разрежи — рече Лъва, когато Алиса отново седна с празната чиния на коленете си.

— Ама не е честно! — извика Еднорога. Алиса седеше с нож в ръката и се чудеше как ли да започне. — Чудовището даде на Лъва два пъти повече, отколкото на мене!^[4]

— Да, ама за себе си тя нищо не остави! — възрази Лъва. — Ти не обичаш ли пита, Чудовище?

Но преди Алиса да успее да отвърне, барабаните задумкаха. Тя не можеше да разбере откъде идва този шум — въздухът сякаш бе изпълнен до пръсване с него и той кънтеше ли, кънтеше в главата ѝ, докато тя почти оглуша. Скочи на крака и, обзета от ужас, се метна през ручейчето. Успя да види само как Лъва и Еднорога се надигат и се оглеждат ядосано, задето така са им прекъснали гощавката. После Алиса тупна на колене и си запуши ушите с ръце, опитвайки се да заглуши ужасния рев.

„Ако *това* не ги натири от града — помисли си тя, — то нищо не би могло да ги натири!“

[1] Тук Карол иронизира модното за онова време движения по англосаксонските научни и културни движения. — Б.пр. ↑

[2] Популярна азбучна игра във викторианска Англия. — Б.пр. ↑

[3] Наистина много стара песничка — предполага се, че се е появила през XVII в., когато след съюза между Англия и Шотландия се приема новият британски герб, изобразяващ британския лъв и шотландския еднорог. — Б.пр. ↑

[4] Естествено, Лъва получава „лъвския пай“ — израз, водещ началото си от една Езопова басня. — Б.пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

ТОВА САМ СЪМ ГО ИЗМИСЛИЛ!

След малко грохотът постепенно утихна и се възцари такава мъртва тишина, че Алиса тревожно вдигна глава. Никой не се виждаше и първата мисъл, която ѝ хрумна, бе, че е сънувала всички тях — и Льва, и Еднорога, и шантавите англосаксонски Вестоносци. Обаче голямата чиния, на която се бе опитала да разреже питата, още лежеше до краката ѝ.

„Значи, все пак не съм сънувала! — рече си тя. — Освен... освен ако всички ние не сме участници в един и същи сън! Надявам се, само това да е *моят* сън, а не на Черния цар! Никак не ми харесва някой друг да ме сънува! — продължи тя доста жално. — Ще взема да го събудя, та да видим какво ще стане!“

В този момент силен вик: „Хей! Хей! Шах!“ прекъсна мислите ѝ и към нея връхлетя Черен кон. Яздеше го Рицар в черна броня, който размахваше дебела тояга. Точно когато я настигна, коня изведнъж се закова на място.

— Ти си моя пленница! — изрева Рицаря и скочи от коня си. Колкото и да беше стресната, в този миг Алиса се уплаши повече за него, отколкото за себе си и доста тревожно го наблюдаваше, докато той се качваше обратно на седлото. Веднага щом се намести, той пак започна:

— Ти си моя...

Но тук се намеси друг глас:

— Хей! Хей! Шах!

Алиса изненадано се огледа за новия враг.

Този път беше Бял рицар на Бял кон. Той спря пред Алиса и тупна на земята също като Черния рицар; после пак се качи на коня. Двамата Рицари взеха мълчаливо да се оглеждат. Алиса, доста объркана, местеше поглед от единия към другия.

— Тя си е моя пленница, да знаеш! — рече най-накрая Черния рицар.

— Да, ама после аз дойдох и я спасих! — отвърна Белия рицар.

— Значи, ще трябва да се бием за нея — каза Черния рицар, откачи шлема си (той висеше отстрани на седлото и беше с формата на конска глава) и го нахлупи.

— Ще спазваш ли Правилата на двубоя? — попита Белия рицар и също нахлупи шлема си.

— Че кога не съм ги спазвал? — отвърна Черния рицар и те започнаха да се млатят с тоягите толкова бясно, че Алиса се спотаи зад едно дърво — да не би случайно да пернат и нея.

Чудя се какви ли са Правилата на двубоя — рече си тя, докато наблюдаваше битката, надничайки плахо от скривалището си. — Май едното Правило е, че ако единият Рицар удари другия, го поваля на земята. А пък ако не го улучи, онзи сам си пада от коня... А другото Правило може би е, че трябва да държат тоягите също като Пънч и Джуди^[1], докато се млатят. Ух, ама какъв шум се вдига само, когато паднат! Като че някой замеря решетката на камината с ръжени! А пък конете как си траят! Онези си падат и си стават, пък нашите си кротуват като пейки.

Друго Правило, което Алиса не бе забелязала, май беше винаги да падат на главите си. Битката свърши с това, че и двамата си паднаха на главите един до друг. След това станаха, ръкуваха се, после Черния рицар оседла коня си и се отдалечи в галоп.

— Славна победа, а? — рече Белия рицар и задъхан се приближи.

— Знам ли — отвърна му Алиса със съмнение. — Не ща да съм ничия пленница! Искам да съм Царица!

— Ще станеш — рече Белия рицар. — Като прескочиш следващото ручейче. Ще те изпратя до края на гората, а пък после трябва да се връщам. Такъв ми е ходът.

— Много ви благодаря — каза Алиса. — Да ви помогна ли да си свалите шлема?

Очевидно беше, че той не може да се справи самичък; както и да е, най-накрая тя успя да му го смъкне.

— Е, сега се диша по-лесно — Рицаря приглади с ръце разчорлената си коса и се обърна към Алиса. Имаше мило лице и големи кротки очи.^[2] Тя реши, че никога през живота си не е виждала войник, който да изглежда толкова странно.

Беше облечен в тенекиена броня, която явно не му бе по мярка, а на гърба му висеше — с дъното нагоре — дървена кутийка за писма с много странна форма и с отворен капак. Алиса я огледа много любопитно.

— Виждам, че кутията ми ти харесва — рече Рицаря приятелски. — Това сам съм го измислил! Държа си в нея дрехи, и сандвичи. Нося я с дъното нагоре, за да не пада вътре дъжд.

— Ама всичко останало *пада вън!* — внимателно каза Алиса. — Знаете ли, че капакът се е отворил?

— Не го знаех — лицето му се намръщи от досада. — Значи, всичко е изпопадало навън! За какво ми е кутията без нещата? — и щом го изрече, той отвърза кутията и тъкмо да я метне в храсталака, го осени внезапна мисъл и той внимателно я окачи на едно дърво.

— Познай защо го направих? — обърна се той към Алиса.

Тя поклати глава.

— Може пък пчелите да си направят гнездо вътре! И ще си имам мед!

— Ама вие си имате кошер... нещо като кошер... Вързан е на седлото — посочи Алиса.

— Да, кошер е и то много хубав — рече недоволно Рицаря. — От най-добрите. Ама и последната пчелица не е припарвала до него досега! А пък онова другото е капан за мишки. Предполагам, че пчелите бягат от мишките, или пък мишките бягат от пчелите, знам ли.

— Тъкмо се чудех за какво ви е този капан — каза Алиса. — Мишките май не се срещат особено често по конските гърбове...

— Да, не се срещат — съгласи се той, — но ако *наистина* вземат, че дойдат, не ми се ще да ми се разхождат насам-натам.

— Нали разбираш — Рицаря продължи след малко. — Най-добре е да си подготвен за *всичко*. Тъкмо затова конят ми има гривни на краката.

— Те пък за какво са? — полюбопитства Алиса.

— Да не го хапят акулите — отвърна Рицаря. — Това сам съм го измислил. А сега ми помогни да се кача. Ще дойда с тебе до края на

гората... Тази чиния пък каква е?

— Питата беше в нея — отговори Алиса.

— Я по-добре да я вземем с нас — рече Рицаря. — Ако намерим някъде пита, тъкмо ще ни бъде подръка. Хайде, помогни ми да я напъхам в тази торба.

За това им потрябва доста време, макар че Алиса държеше много внимателно торбата отворена, тъй като Рицаря беше страшно вързан в ръцете. Вместо да пъхне чинията, той на два-три пъти се напъха сам в торбата.

— Доста е тесничко — рече Рицаря, когато най-накрая успяха да тикнат чинията вътре. — Ама какво да се прави, торбата е натъпкана със свещници — и той я закачи на седлото, където вече висяха връзки моркови, ръжени, лопати и какво ли още не.

— Надявам се, че косата ти е добре закрепена за главата — продължи той, щом тръгнаха.

— Да, но само по нормалния начин — усмихна се Алиса.

— Не е достатъчно — разтревожи се Рицаря. — Виждаш ли, вятърът тук е ужасно силен. Силен е като бульон!

— Измислили ли сте някакъв начин за предпазване на косите от издухване? — попита Алиса.

— Още не — отвърна той. — Но пък съм измислил средство против *косопад*.

— Много бих искала да чуя какво е то!

— Първо вземаш един прът и си го забучваш на главата — заобяснява Рицаря. — А после косата ти започва да се вие около него като лоза. Виж сега, причината да ти капе косата е, че виси *надолу* — нищо не пада *нагоре*, нали разбираш. Това сам съм го измислил! Можеш да го пробваш, ако искаш.

„Май няма да е много удобно“ — помисли си Алиса и известно време вървя мълчаливо, чудейки се на идеята му, като сегиз-тогиз спираше да помогне на горкия Рицар, който съвсем не беше кой знае колко добър ездач.

Когато и да спреше конят (а това му се случваше доста често), Рицаря изхвърчаше напред, а когато и да тръгнеше (което той, общо взето, правеше много рязко), Рицаря се прекатурваше назад. Иначе се

държеше на седлото доста сносно, само дето имаше навика чат-пат да се катурва и настрани и то най-вече на онази страна, от която вървеше Алиса, и скоро тя откри, че е най-добре да не върви *съвсем* близо до коня.

— Боя се, че не сте яздили много — осмели се да каже тя, когато му помагаше да се качи на коня за пети път.

Рицаря изглеждаше страшно изненадан и леко обиден.

— Какво те кара да мислиш така? — попита той, щом се покатери обратно на седлото. Държеше се с едната си ръка за косата на Алиса, за да не падне на другата страна.

— Защото ако някой е яздил много, не пада толкова често.

— Много съм яздил! — тежко рече Рицаря. — Много, много!

— Така ли? — Алиса не можа да се сети да каже друго, но пък го изрече възможно най-сърдечно. После известно време продължиха мълчаливо. Рицаря бе затворил очи и си мърмореше нещо, а Алиса напрегнато очакваше кога той ще падне пак.

— Великото ездаческо изкуство — изведнъж подхвана Рицаря на висок глас и заразмахва десница — е в това, да пазиш... — и тук изречението свърши също толкова внезапно, колкото и бе започнало, а ездачът тупна на главата си пред Алиса. Този път тя доста се уплаши и след като го вдигна, тревожно запита:

— Надявам се, че нямате нищо счупено?

— Нищо, за което да си заслужава да се говори — отвърна Рицаря, все едно че не би имал нищо против да си счупи това-онова. — Великото ездаческо изкуство, както казах, е в това, да пазиш равновесие. Ето така, виж...

Пусна юздата и разпери ръце, за да покаже на Алиса какво има предвид — и този път се плъсна по гръб току под копитата на коня.

— Яздил съм много! — продължи да повтаря той непрекъснато, докато Алиса го изправяше на крака. — Много, много!

— Не, ама това е пълен абсурд! — възкликна Алиса; *съвсем* беше изгубила търпение. — Знаете ли какво ви трябва на вас? Дървено конче! На колелца!

— Те по-гладко ли вървят? — попита Рицаря с голям интерес и обгърна здраво шията на коня си с ръце — тъкмо навреме, за да се спаси от ново падане.

— Много по-гладко от жив кон — прихна Алиса, макар и да се опитваше да се сдържи.

— Ще взема да си намеря едно — рече замислено Рицаря. — Едно или две... а бе, няколко.

Последва кратко мълчание. След това Рицаря продължи:

— Страшно ме бива да измислям разни неща. Осмелявам се да предположа — забеляза ли, като ме вдигаше последния път, че изглеждах замислен?

— Да, бяхте се позамислили — отвърна Алиса.

— Е, тъкмо тогава измислях нов начин за прескачане на стобор. Искаш ли да чуеш какъв е?

— С най-голямо удоволствие — учтиво каза Алиса.

— Та ето как ми хрумна — подхвана Рицаря. — Разбираш ли, рекох си: „Единствената трудност е с краката — *главата* си е достатъчно високо.“ Значи, първо си слагам главата на стобора — тя вече си е там, горе. После заставам на главата си — и тогава и краката вече са високо! И хоп! — прескачаме стобора!

— Е, сигурно ще го прескочите, ако успеете да направите всичко това — замислено каза Алиса. — Но не смятате ли, че ще е доста трудно?

— Още не съм го опитвал — сериозно отвърна Рицаря. — И затова не мога да ти кажа със сигурност... Но се боя, че наистина ще е мъничко трудно...

Изглеждаше толкова натъжен от тази мисъл, че Алиса побърза да смени темата.

— Ама че интересен шлем имате! — бодро каза тя. — И него ли сам сте измислили?

Рицаря гордо погледна шлема си, който висеше на седлото.

— Да — рече той. — Но съм измислил и много по-добър. Изглежда като фуния — един такъв висок. Като го сложа, падна ли от коня, той се забива в земята. И аз падам много малко, нали разбираш — обаче, да уточним, съществува опасност да падна *вътре* в него. Веднъж ми се случи — а пък най-лошото беше, че преди да успея да се измъкна, другият Бял рицар довтаса и си го нахлупи. Беше го помислил за своя.

Рицаря разказваше толкова сериозно, че Алиса не се осмели да се засмее.

— Тесничък ще да му е бил, боя се — каза тя с треперещ глас. — Нали вие сте били вътре!

— Е, наложи се да го посритам малко — много сериозно рече Рицаря. — А пък после той си го свали. Цели часове му трябваха, за да ме измъкне оттам. Бях заседнал яко, яко като... като шамар.

— Ама това е съвсем друг вид якост — възрази Алиса.

Рицаря поклати глава.

— Уверявам те, аз бях як по всякакъв начин! — той вдигна развълнувано ръце и щом го направи, моментално изхвърча от седлото и се заби с главата надолу в една дълбока канавка.

Алиса веднага притича до него. Падането доста я бе стреснало, защото известно време той се бе крепил доста добре на седлото, и тя се страхуваше, че този път *наистина* е пострадал. Ала въпреки че не виждаше нищо, освен стърчащите му подметки, тя си отдъхна, щом чу, че той продължава да си приказва по обичайния начин:

— Всякак бях як! — повтаряше той. — Трябваше повече да внимава. Да нахлупи чужд шлем! И то докато собственикът му си е в него!

— Ама вие как така най-спокойно си говорите, като сте с главата надолу? — попита Алиса, след като го измъкна за краката и го сложи да си легне на насипа.

Рицаря изглеждаше доста изненадан от въпроса.

— Че има ли значение къде е тялото ми? — рече той. — Умът ми продължава все така да си работи. Колкото по-надълбоко ми е главата, толкова по-дълбоки са мислите ми, ако става на въпрос! И все по-лесно измислям нови неща!

А пък най-хитрото нещо, което съм измислил — продължи той след малко, — беше, че веднъж, докато си ядях второто, измислих нов вид пудинг.

— И успяха да ви го сготвят за десерт? — попита Алиса. — На това му се вика бързина!

— Е, не за десерт — рече Рицаря бавно и умислено. — Не, не, за *десерт* не.

— Е, значи е било на другия ден. Предполагам, че не сте яли два десерта в един ден?

— Е, не беше на *другия ден* — повтори Рицаря, все така замислен. — Не на *другия ден*. Всъщност — продължи той, овесил нос; а гласът му все повече стихваше, — не мисля, че *изобщо* го сготвиха! Не мисля, че *изобщо* ще бъде сготвен някога! И все пак, много хитро го бях измислил!

— От какво се прави той? — попита Алиса с надеждата да го поободри, но Рицаря май още повече се вкисна.

— На първо място, от попивателна — отвърна той, хленчейки.

— Боя се, че май не е много вкусно...

— Не, *само* попивателната, естествено, не е вкусна — прекъсна я той с трескав глас. — Но нямаш представа какво става, като я смесиш с разни други неща — например с барут и червен восък. А тук се налага да те оставя...

Алиса успя само да го погледне озадачено — все още си мислеше за пудинга.

— Натъжи се — рече тревожно Рицаря. — Нека те утеша с една песен.

— Много ли е дълга? — подпиша Алиса. Доста стихотворения й се бяха насъбрали за този ден.

— Дълга е — кимна Рицаря, — но пък е много, *много* красива! Като ме слушат да я пея, всички се разридават... или...

— Или какво? — попита Алиса.

Рицаря изведнъж беше млъкнал.

— Или не се разридават, така де. Името на песента е „Рибешки очи“.

— О, значи това е името на песента, така ли? — Алиса се мъчеше да й стане интересно.

— Не, не разбираш — леко се нацупи Рицаря. — Това му е *името* на името. А пък името на песента е „Старец стар-престар“.

— Значи, трябваше да кажа: „Така ли се нарича песента“? — поправи се Алиса.

— Не, не, това е друго. *Песента* се нарича „Все някак“, но само се *нарича* така, нали разбираш?

— Е, ами *коя* е песента тогава? — вече съвсем шашардисана попита Алиса.

— Тъкмо до това бях стигнал — отвърна Рицаря. — Песента всъщност е „На порта покачен“. Пък мелодията сам съм я измислил.

И щом каза това, той спря коня си и пусна юздите. След това, като бавно си тактуваше с ръка, с лека усмивка, огряла милото му глупаво лице, той запя.

От всички странни работи, които се случиха на Алиса по време на пътуването й Отвъд Огледалото, това тя запомни най-ясно. Даже години по-късно Алиса си припомняше тази гледка, сякаш всичко се бе случило вчера — кротките сини очи и милата усмивка на Рицаря, лъчите на залеза, заплели се в косите му, и отблясъците им по неговата броня — толкова ярки, че я заслепяваха; коня, който кротко се разхождаше наоколо с отпуснати юзди и си погризваше тревица току до стъпалата й, тъмните сенки в гората. Всичко това тя запомни като чудна картина, докато, облегнала се на едно дърво и опряла ръка на чело, гледаше странната двойка и сякаш в полусън слушаше тъжната мелодия.

Ама тази мелодия не я е измислил той — рече си Алиса. — Аз я знам! Това е „Всичко ти дадох, вече не мога...“^[3]

Тя слушаше много внимателно, ама да се разридае не можа.

*„Ще ти разкажа аз сега
за онзи чуден ден.
Как срещнах старец стар-престар,
на порта покачен.
Попитах: «Кой си ти, човече?
И как прекарваш дните?»
И отговорът му потече
като вода през сито.*

*— Аз пеперудките ловя,
в полята, дето спят.
На баници ги правя — пък
под път или над път
на капитани ги продавам,
що плават по море.
И някак тъй си преживявам,
кажи-речи добре.*

*Но мислех как да боядисам
аз веждите си рижси
и да ги крия зад ветрило,
че да не ми се виждат,
та малко в чудо се видях,
това като ми трясна.
«Та как живееш, не разбрах?» —
и в тиквата го фраснах!*

*Той меко приказка поде:
— Че ето как я карам —
попадна ли на вир с вода,
то мигом аз го паля!
А пък от нея после правят*

*един мехлем прочут,
но само грошове ми дават!
И то за толкоз труд!“*

*„Но аз си мислех — занаяред
сутляш ще си накупя,
ще си го хапвам дни наред,
сланинка ще си трупам...
Та, поразтредох го така,
че стана син в лицето,
и: «Как живееш, старче? А?!»
му креснах на ушето.*

Той рече: — Рибешки очи
ловя си в хрусталака
и копчета тъкмя от тях,
щом вечер падне мрака.
За тях ни злато, ни сребро
не дават, та съм беден.
И как — нали за меден грош
ги давам по шест-седем.

Понякога изкопвам аз
по кифла или чига,
или намирам колела
в тревата — от талига.
Та някак (тук намигна!) все
успявам да се справя...
И с най-голяма радост
бих си пил за ваше здраве!

Туй чух — и тъкмо долетя
при мене светла мисъл
да пазя моста от ръжда,
във вино кат' го кисна.
А после му благодарих
за разказа забавен,
но най-предимно за това,
че ни за мое здраве.

И днес, когато бръкна с пръст
в лепило, или в миг
от глупост аз натикам с хъс
крак десен в ляв чепик,
или пък пусна тежък чук
върз палеца си клет,
рева — напомня ми това
за стареца, такъв юнак.
Със говор бавен, с поглед благ,
с коса по-бяла и от сняг,

*със мутра — същи главанак,
с очите — въглени сред мрак,
налегнат от кахъри пак,
поклащащ се като кривак,
със мънкащ глас, със фъфлещ грак,
като че лапнал е токмак,
ревеше като дърт котак
отдавна, в летния сумрак —
на порта покачен!“*

И щом Рицаря изпя последните думи, той хвана юздите и обърна коня по пътя, откъдето бяха дошли.

— Имаш само няколко метра път — рече той. — Тръгни надолу по хълма, после ще прескочиш ручейчето и ще станеш Царица... Но преди това ще постоиш ли тук да ми помахаш за довиждане? — добави тихо той, щом Алиса нетърпеливо се обърна нататък. — Аз няма да се бавя много. Почакай мъничко и ми помахай с кърпичка, когато стигна до онзи завой. Иначе съвсем мъчно ще ми стане... Съвсем ще падна духом...

— Ще почакам, разбира се — отвърна Алиса. — И много ви благодаря, че ме изпратихте чак дотук... И за песента също... Много ми хареса.

— Надявам се — не много убедено рече Рицаря. — Само че не плака толкова, колкото очаквах...

И така, те се ръкуваха и Рицаря бавно навлезе в гората.

— Май скоро ще падне духом — каза си Алиса, загледана след него. — Ето го на, падна! И пак на главата си! Е, този път доста лесно се покатери на седлото — това е то да си си окачил толкова неща по коня!

И тя продължи да си говори самичка, докато гледаше как конят безгрижно си припка по пътя, а пък Рицаря си пада ли, пада — първо на едната страна, после — на другата. На четвъртия-петия път той стигна завоя. Тя размаха кърпичката си и изчака конникът съвсем да се скрие от погледа ѝ.

— Надявам се, че това го е поободрило малко — рече си Алиса, обърна се и се втурна надолу по хълма. — Ето го и последното ручейче! Само да го прескоча — и съм Царица! Как величествено звучи!

Само след няколко крачки тя стигна брега.

— Ето го най-после осмия квадрат! — извика тя и прескочи поточето, после се хвърли по очи в меката като мъх трева на поляната, по която навсякъде бяха пръснати цветни лехички.

— О, колко се радвам, че съм тук! Ама какво е това на главата ми? — възкликна тя смаяно и напипа нещо много тежко, което стягаше в обръч челото ѝ.

— Ама как се е появило там, без аз да разбера? — каза си Алиса, свали нещото и го сложи в скута си, за да го разгледа и да види какво е.

Беше златна корона.

[1] Много популярни герои от английския народен куклен театър — двама съпрузи, които постоянно се карат и се бият с тояги; тоягите си държат под мишница. — Б.пр. ↑

[2] Повечето изследователи предполагат, че прототип на Белия рицар е самият Луис Карол. — Б.пр. ↑

[3] В песента на Белия рицар се пародира неособено известното стихотворение на Уърдсуърт „Бодли“, което е издържано точно в тази интонация, както и друго любовно стихотворение — на поета романтик Томас Муър, превърнало се в текст на популярна за времето си песен. Размерът и римите при Карол съответстват на тези при Муър. — Б.пр. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

ЦАРИЦА АЛИСА

— Ех, че великолепно! — възкликна Алиса. — Изобщо не очаквах толкова скоро да стана Царица! Ама вижте какво, Ваше Величество — продължи тя строго (обичаше да се поскарва самичка на себе си), — не ви подобава да се въргалите така в тревата! Цариците трябва да си държат на достойнството, така да знаете!

Тъй че тя стана на крака и се отдалечи. Отначало вървеше сякаш беше глътнала бастун, тъй като се страхуваше да не ѝ падне короната, но после се успокои с мисълта, че никой не я вижда.

„А пък ако наистина съм Царица — рече си тя, щом седна пак, — с времето ще се науча да се оправям с нея.“

Всичко, което се случи досега, беше толкова странно, че Алиса изобщо не се учуди, когато откри, че до нея, от двете ѝ страни, са седнали Бялата и Черната царица. Много ѝ се щеше да ги попита как са попаднали тук, но се притесняваше, че не е много прилично.

„Обаче няма нищо лошо в това да попитам дали играта е свършила“ — помисли си Алиса.

— Извинете, бихте ли ми казали... — подхвана тя и погледна плахо Черната царица.

— Говори само когато те питат! — скастри я Черната царица.

— Но ако всеки спазваше това правило — възрази Алиса, винаги готова да подхване някой дребен спор — и ако всеки говореше само когато го питат, а пък другият чакаше първият да го попита, то тогава изобщо никой нямаше да говори, така че...

— Абсурд! — извика Царицата. — Ей, момиченце, не разбираш ли, че... — тук тя внезапно млъкна и се намръщи и след като помисли минута-две, изведнъж смени темата.

— Какво искаш да кажеш с това „ако наистина съм Царица“? Ти какво право имаш да се наричаш така? Не знаеш ли, че не можеш да бъдеш Царица, ако не си издържала изпита? И колкото по-скоро започнем, толкова по-добре!

едно плюс едно плюс едно?

— Не знам — отвърна Алиса. — Загубих им броя.

— Не знае да събира — намеси се Черната царица. — А да изваждаш можеш ли? Извади девет от осем.

— Девет от осем не мога да извадя, разбира се — с готовност каза Алиса, — но затова пък...

— И изваждане не знае — отсече Бялата царица. — Ами деление? Раздели един самун хляб с нож — какъв е отговорът?

— Според мене... — започна Алиса, но Черната царица я изпревари:

— Сандвичи — какъв да е. Ето ти сега друга задача с изваждане: извади кокала от устата на кучето. Какво остава?

Алиса се замисли.

— Ако взема кокала, кокалът няма да остане, естествено... И кучето няма да остане — то ще дойде да ме ухапе... Е, тогава и аз няма да остана...

— Значи според тебе нищо няма да остане? — попита Черната царица.

— Да. Според мене това е отговорът.

— И пак бъркаш — рече Черната царица. — Ще остане умът на кучето.

— Нещо не разбирам...

— Ами виж сега — викна Черната царица. — Нали като му вземеш кокала, кучето така ще се ядоса, че ще си изгуби ума?

— Може би — предпазливо отговори Алиса.

— Е, тогава, щом кучето избяга, умът му ще остане, нали? — ликуващо възкликна Царицата.

— Може пък да се разбягат в различни посоки — ужасно сериозно каза Алиса. Но ето какво си помисли: „Ама че дивотии дърдори!“

— Тя *хич* не знае да смята! — викнаха и двете Царици в един глас.

— А *вие* знаете ли да смятате? — обърна се изведнъж Алиса към Бялата царица. Никак не ѝ харесваше да я набеждават така.

Царицата зяпна и примигна.

— Събирането го мога — рече тя, — ако ми се даде достатъчно време за мислене. Но виж, изваждането хич не го владее — при никакви обстоятелства!

— Азбуката я знаеш, нали? — обади се Черната царица.

— И още как — отвърна Алиса.

— И аз я знам — прошепна Бялата царица. — Често ще си я изреждаме заедно, миличка. И да ти кажа една тайна — мога да чета еднобуквените думи. Не е ли великолепно? Но ти не се отчайвай — и до това ще стигнеш.

И тук отново се намеси Черната царица.

— А как си с ръчния труд? Как се прави хляб?

— А, това го знам! — викна радостно Алиса. — Тестото се меси и...

— На кого се меси? — попита Бялата царица.

— На никого не се меси! — обясни Алиса. — Ти го месиш! А пък се прави от брашно, което се мели...

— Их, какви ги мелиш! — сръза я Бялата царица.

— Я да ѝ направим вятър — неспокойно рече Черната. — Че от толкова мислене ще я хване треска! — и те се захванаха да ѝ веят с листа. Най-накрая се наложи тя да ги помоли да спрат — съвсем я бяха разчорлили.

— Съвзе се — забеляза Черната царица. — Как си с езиците? Как е на френски „джиджи-биджи“?

— Ама това какво означава?

— Откъде да знам! — тросна се Черната царица.

Този път Алиса реши, че е намерила начин да се измъкне.

— Ако ми кажете какво означава „джиджи-биджи“ — възкликна тя тържествуващо, — веднага ще ви го превода на френски!

Но Черната царица вирна брадичка и рече:

— Цариците никога не се пазарят!

„Щеше ми се Цариците никога да не задават въпроси“ — помисли си Алиса.

— Да не се караме — намеси се обезпокоено Бялата царица. — От какво се причинява светкавицата?

— Светкавицата — започна решително Алиса, защото беше съвсем сигурна, че това го знае — се причинява от гръмотевицата... Ох, не! — побърза да се поправи тя. — Искан да кажа обратното.

— Много е късно вече — отрязва я Черната царица. — Веднъж като кажеш нещо и — край! Трябва да си поемеш последствията.

— Което ми напомня... — намеси се Бялата царица, като сведе поглед и започна нервно да сплита и да разплита пръсти, — че предния вторник се беше вдигнала такава буря. Искан да кажа, предните вторници.

— У дома — забеляза Алиса — имаме само един вторник, а не по няколко наведнъж.

— Ама че мизерия! — възмути се Черната царица. — Тук обикновено си караме по два-три вторника наведнъж! А понякога през зимата си вземаме по цели пет ноци наведнъж — да ни е по-топло!

— Че пет ноци по-топли ли са от една? — осмели се да попита Алиса.

— Пет пъти по-топло е, естествено!

— Но по същата логика е и пет пъти по-студено...

— Точно така! — викна Черната царица. — Пет пъти по-топло и пет пъти по-студено! Точно както съм пет пъти по-богата от тебе и пет

пъти по-умна!

Алиса въздъхна и се предаде.

„Също като гатанка без отговор“ — помисли си тя.

— Хъмпти-Дъмпти и той я видя — замърмори Бялата царица под носа си, сякаш говореше по-скоро на себе си. — Идва той на вратата с тирбушон в ръка...

— За какво? — попита Черната царица.

— Рече, че *искал* да влезе — продължи Бялата царица. — Търсел хипопотам. Обаче така се случи, че тази сутрин нямахме вкъщи нищо такова.

— Иначе намира ли ви се? — смаяно запитва Алиса.

— Е, само в четвъртък — отвърна Царицата.

— Знам за какво е дошъл! — възкликна Алиса. — Искан е да накаже ония риби, задето...

И тук Бялата царица отново започна:

— Ама само каква буря беше! Ум да ти зайде!

— На нея и без това умът никога не ѝ е идвал — обади се Черната царица.

— А пък част от покрива се откърти и като нахлу една ми ти гръмотевица! И като започна да се търкаля из къщата — на буци, на буци! И като взе да събаря и маси, и столове, и де каквото завари! Толкова се бях уплашила, че и името си забравих!

„Никога не би ми *хрумнало* да си припомням как се казвам посред такава катастрофа! Има ли смисъл?“ — помисли си Алиса, ала не го каза на глас, защото се страхуваше да не оскърби горката Царица.

— Ваше Величество, трябва да я извините — обърна се Черната царица към Алиса, като хвана ръката на Бялата царица и нежно я поглади. — Тя иначе е много добра, но постоянно приказва глупости. Това си ѝ е навик!

Бялата царица погледна плахо Алиса. Алиса почувства, че трябва да каже нещо мило, но нищо не ѝ идваше наум.

— Липсва ѝ всякакво домашно възпитание — продължи Черната царица, — ама е невероятно добра, направо да се смаеш! Потупайте я по главичката — знаете ли колко ще се зарадва!

Но на Алиса не ѝ стигаше куражът да го направи.

— Само малко любезно внимание да ѝ окажеш... и да ѝ навиеш косата на книжки... — това би сътворило чудеса с нея!

Бялата царица въздъхна тежко и отпусна глава на рамото на Алиса.

— Ох, как ми се спи! — изхленчи тя.

— Уморена е, горкичката — рече Черната царица. — Поглади ѝ косата! Заеми ѝ нощната си шапчица! И ѝ изпей една хубава приспивна песен!

— Не си нося нощна шапчица — каза Алиса, докато се опитваше да изпълни първото нареждане. — И приспивни песни не знам.

— Значи, аз ще трябва да я приспивам — рече Черната царица и запя:

*„Нани-нани, мили дами, във Алисиния скут!
Има време да подремнем, докато наготвят тук!
Ала свърши ли гуляят, ний на бал ще ви поканим —
и Царици, и Алиса, че и мало, и голямо!“*

— Сега вече знаеш думите — добави тя и отпусна глава на другото рамо на Алиса. — А сега приспи мене. И на мене ми се додряма — и само след миг и двете Царици спяха като заклани и хъркаха здраво.

— Ами аз какво да правя? — възкликна Алиса и се огледа объркано. Първо едната глава, а после и другата се търкулнаха като топци от раменете ѝ и тупнаха тежко в нейния skut. — Не знам да се е случвало на някого да варди две спящи Царици едновременно! Не, в цялата английска история няма такова нещо — и как да го има, като никога не е имало повече от една Царица наведнъж. Ей, събудете се, топузи такива! — продължи тя ядосано, но в отговор се разнесе единствено нежно похъркване.

С всяка минута хъркането ставаше все по-отчетливо и започна да звучи като някаква мелодия; накрая тя успя да различи и думи и взе да се вслушва толкова напрегнато, че когато двете тежки глави изведнъж изчезнаха от скута ѝ, тя изобщо не забеляза.

Стоеше пред входна врата с арка, над която с огромни букви беше изписано: „ЦАРИЦА АЛИСА“. От двете ѝ страни имаше звънчета. Над едното пишеше „За гости“, а над другото — „За прислугата“.

— Ще изчакам да свърши песента — помисли си Алиса — и после ще позвъня на... Ама кой звънец трябва да използвам? —

продължи тя, озадачена от надписите. — Нито съм гост, нито съм прислуга. Трябва да има и един, на който да пише „За Царицата“.

И точно тогава вратите се поотвориха, някакво същество с дълга човка си подаде главата за секунда и изтърси:

— Не приемаме до по-следващата седмица!

После затръшна вратата.

Алиса чука и звъня дълго, ала напразно. Най-накрая един стар Жабок, който клечеше под едно дърво, се надигна и бавно закуцука към нея. Беше облечен в яркожълто и обут в огромни ботуши.

— Е, какво има? — прошепна той с плътен, дрезгав глас. Алиса се обърна, готова да си го изкара на него.

— Къде е прислужникът, чието задължение е да отговаря за вратата?

— Коя врата? — попита Жабока.

Алиса почти затропа с крака — толкова се подразни от това, как той провлачваше думите.

— *Тази* врата, естествено!

Жабока втренчи във вратата кръглите си оцъкдени очи; после се приближи и я потърка с палец, сякаш проверяваше дали ще се излющи боята и най-накрая погледна Алиса.

— Да отговаря за вратата ли? — рече той. — Вместо нея? Ти да не би да си я питала нещо?

Така хриптеше, че Алиса едва разбираше какво казва.

— Не разбирам какво искате да кажете.

— Как не разбираш? Че аз на английски ти говоря! — срязва я Жабока. — Да не би пък да си глуха? Ти какво попита вратата?

— Нищо! — сонна му се Алиса. — Чуках по нея!
— А не трябва! А не трябва! — измърмори Жабока. — Тя се дразни.

Той се приближи и тежко изрита вратата с крак.

— Остави я на мира — изсумтя той, докато куцукаше обратно към дървото — и тя също ще те остави на мира!

В този миг вратата се отвори с трясък и един пронизителен глас запя:

*„Тъй рече Алиса, щом седна на трона:
— Имам скиптър в ръка, имам царска корона!
Нека всеки един в Огледалния свят
заповяда в двореца при мен на обяд!“*

И стотици гласове подхванаха припева:

*„Нека чаши напълним и пием до дъно!
Да посипем покривката с копчета, с тръни!
Сипвай котки в кафето, а в чайника — мишки!
Да живее Алиса трийсет пъти по трижди!“*

Последваха нестройни викове: „Да живее!“ „Трийсет пъти по три е деветдесет. Чудя се дали някой ги брой?“ — помисли си Алиса.

След миг виковете утихнаха и пронизителният глас отново запя:

*„Огледални народе, я ела по-насам!
Че със теб аз, Алиса, тук ще пия и ям!
Туй велика е чест! И огромен късмет —
да ядеш и да пиеш с три Царици подред!“*

И гласовете отново гръмнаха в хор:

*„Нека чаши напълним с мастило и газ
и да ги пресушим на един дъх тогаз!
Бъркай вълна във виното, сайдер с пясък в смес!
Да живее Алиса шейсет пъти по шест!“*

— Шейсет пъти по шест! — повтори отчаяно Алиса. — Това никога не мога да го сметна! Я по-добре веднага да вляза!

И тя влезе. И щом влезе, настана мъртва тишина. Огледа нервно масата и забеляза, че гостите са около петдесетина, при това всякакви — животни, птици, че и няколко цветя.

„Радвам се, че не са чакали да ги каня — помисли си тя. — Аз никога нямаше да се сетя кого точно трябва да поканя.“

Но почетното място имаше три стола. На два от тях бяха седнали Черната и Бялата царица, но средният беше празен. Алиса седна, ала мълчанието я смущаваше и тя копнееше някой да заговори.

Най-накрая се обади Черната царица.

— Закъсня. Изпусна супата и рибата — рече тя и извика: —
Донесете месото!

Келнерите донесоха един овнешки бут и го сложиха пред Алиса. Тя го погледна напрегнато — никога досега не ѝ се бе случвало да реже бут.

— Ти си май доста срамежлива — отбеляза Черната царица. —
Нека те представя на този овнешки бут. Алиса, това е Бута. Бут, това е
Алиса.

Овнешкият бут стана в чинията и леко се поклони на Алиса. Тя
също се поклони — не знаеше да се страхували, или да се смее.

— Да ви отрежа ли? — тя взе ножа и вилицата и погледна подред
двете Царици.

— Не, естествено! — веднага я отрязва Черната царица. — Не е вежливо да режеш някого веднага след като са ви запознали! — Отнесете бута!

Келнерите го изнесоха и донесоха огромен сливов пудинг.

— Моля ви, не ме представяйте на пудинга — побърза да каже Алиса, — защото иначе нищичко няма да хапнем. Да ви отреже ли?

Но Черната царица я изгледа изпод вежди и измърмори:

— Пудинг, това е Алиса! Алиса, това е Пудинга! Изнесете пудинга!

И келнерите го изнесоха още преди Алиса да успее в отговор да се поклони.

Тя не разбираше защо само Черната царица трябва да се разпорежда тук, така че реши да си направи един експеримент и извика:

— Келнер! Донесете тук пудинга!

И Пудинга веднага се появи пред нея — като че ли беше някакъв фокус. Беше толкова голям, че тя все пак леко се смути, както се бе смутила и пред Овнешкия бут, ала успя да се окопоти, отрязва парче и го предложи на Черната царица.

— Що за наглост! — рече Пудинга. — Ако аз отреже парче от тебе, чудя се дали ще ти хареса, противно същество такова!

Алиса се облеци и дъхът ѝ секна.

— Кажете нещо! — смърми я Черната царица. — Ужасно е да оставиш само Пудинга да говори! Ставаш смешна!

— Знаете ли, днес толкова много стихотворения изслушах — подхвана Алиса и се поуплаши, защото, щом отвори уста, мигом се възцари гробно мълчание и всички погледи се вторачиха в нея. — И, ама че работа — във всичките стихотворения все имаше по нещо за рибите... Можете ли да ми кажете защо тук толкова обичат рибите?

Говореше на Черната царица, но нейният отговор не се върза много с въпроса.

— Що се отнася до рибите — изрече тя много бавно и тържествено, като се наведе към Алисиното ухо, — нейно Бяло величество знае една много хубава гатанка. В стихове. И става въпрос за риби! Да ти я каже ли?

— Много любезно от страна на нейно Черно величество, че го споменава — измърмори Бялата царица в другото ухо на Алиса. Сякаш

гълъбче гукаше. — За мене ще е огромно удоволствие! Ще позволите ли?

— Моля — каза Алиса много възпитано.

Бялата царица се засмя от радост и погали Алиса по бузата. След това започна:

*„Първо рибата хванете!
Туй е лесно: и бебе това го може.
После риба си купете!
Туй е лесно: и петаче това го може.*

*А сега си я сгответе!
Вече е готова — щом минутката изтече!
А сега я поднесете!
Ех, че лесно — тя в чинията е вече!*

*Бързичко я донесете!
Лесна работа — пред тебе точно ще я сложа!
Похлупака ѝ вдигнете!
Ох, че мъчно — страхувам се, няма да може!*

*Сякаш сраснал е той.
И кое е по-лесно, кажси, ако знаеш:
да отхлупиш капака,
или мъчната гатанка
да разгадаеш?“*

— Имаш една минута за мислене! — рече Черната царица. — А през това време ние ще прием за твое здраве. За здравето на Царица Алиса! — кресна тя с все сила и всички гости веднага вдигнаха наздравица, само че това беше много смахната наздравица. Едни си нахлупиха чашите на главите като капи и взеха да ближат онова, което се стичаше по лицата им. Други пък събориха гарафите върху масата и подложиха уста под струите, които започнаха да се стичат към пода. А пък трима (приличаха на кенгура) се покатериха върху блюдото с овнешко печено и започнаха да лочат соса.

„Също като прасета в корито!“ — помисли си Алиса.
— Трябва да произнесеш благодарствена реч — обади се Черната царица и погледна намръщено Алиса.

— Имаш нашата подкрепа — прошепна Бялата царица.
Алиса послушно стана, макар че мъничко я беше страх.

— Благодаря много — отвърна ѝ тя шепнешком, — но мога да се справя самичка.

— Така не бива — отсече Черната царица.

Така че Алиса, ще не ще, се предаде.

(„И като ме *притиснаха!* — каза тя по-късно, докато разказваше на сестра си за гуляя. — Като че ли искаха да ме сплескат!“)

И наистина, докато произнасяше речта си, ѝ беше доста трудно да стои на едно място: двете Царици така я бяха натиснали и от двете страни, че аха-аха да я вдигнат във въздуха.

— Надигнах се на крака, за да изразя своята благодарност... — започна Алиса. Щом го каза, се надигна на метър над земята, обаче се хвана здраво за ръба на масата и успя да се смъкне долу.

— Пази се! — изкрещя Бялата царица и се вкопчи в косата ѝ. — Нещо ще става!

И тогава (както по-късно го описваше Алиса) в един миг станаха цял куп неща. Свещите израснаха до тавана и заприличаха на тръстики с фойерверки по върховете. Всички бутилки нагребиха по чифт чинии, започнаха да пляска трескаво с тях и запърхаха наоколо, разперили вилици вместо крака.

„Ама те наистина приличат на птици!“ — помисли си Алиса, доколкото можеше да мисли сред тази ужасна неразбория.

В този миг чу дрезгав смях отстрани и се обърна да види какво става с Бялата царица. Само че нея я нямаше, а на креслото ѝ седеше Овнешкия бут.

— Тук съм! — извика някой от супника и Алиса се обърна — тъкмо навреме, за да види едрото, добродушно лице на Бялата царица, което ѝ се усмихна за момент и потъна в супата.

Не трябваше да губи нито миг. Неколцина от гостите вече се бяха тръшнапи в чиниите, а черпакът се тътреше по масата към Алиса и ѝ махаше да му се разкара от пътя.

— Не издържам повече! — викна Алиса и сграбчи покривката с две ръце. Дръпна я силно — и всички чинии, блюда, гости, свещи се строполиха на купчина на пода.

— А пък що се отнася до *вас*... — продължи тя, като се обърна гневно към Черната царица, която според Алиса бе виновна за цялата тази бъркотия... Но Царицата вече не беше до нея. Тя се беше смалила

изведнъж, колкото кукличка и сега весело гонеше по масата собствения си шал, който се влачеше подире ѝ като опашка.

Друг път Алиса би се учудила, но *сега* беше твърде ядосана, за да се учудва на каквото и да било.

— Що се отнася до *вас*... — повтори тя и сграбчи дребосъчето тъкмо когато то прескачаше една току-що кацнала бутилка. — Вас ще ви разпердушия като едно коте!

ДЕСЕТА ГЛАВА ПРЕВРЪЩАНЕ

Алиса я вдигна от масата и я разтърси с всичка сила.

Черната царица изобщо не се съпротивляваше. Само дето лицето ѝ се смали, очите ѝ станаха големи и зелени... И докато Алиса я тресеше, тя ставаше все по-дребничка... и по-дебеличка... и по-мекичка... и по-кръгличка... и...

ЕДИНАЙСЕТА ГЛАВА ЗАВРЪЩАНЕ

... и наистина това си беше *котенце!*

ДВАНАЙСЕТА ГЛАВА КОЙ ВСЕ ПАК ГО Е СЪНУВАЛ?

— Ваше Черно Величество, не би трябвало да мъркате толкова силно — Алиса разтърка очи и продължи с уважителен, ала и сърдит тон: — Събудихте ме, а какъв хубав сън сънувах! И ти беше там, Кити — в Огледалния свят! Спомняш ли си, миличка?

Котенцата имат един много лош навик (както веднъж бе отбелязала Алиса) — каквото и да им говориш, те *само* мъркат.

— Ако например мъркаха вместо „да“ и мяучеха вместо „не“ — бе казала тя, — това все щеше да е някакъв разговор! Но как да си говориш с човек, който все ти повтаря едно и също?!

Тук котенцето само измърка и нямаше как да разбереш „да“ ли казва или „не“.

Алиса взе да рови из шахматните фигурки върху масата, докато най-накрая намери Черната царица. После коленичи на черджето пред камината и сложи Царицата пред котенцето.

— Признай си, Кити! — извика тя и плесна тържествуващо с ръце. — Ти беше, нали?

(„Но Кити изобщо не я погледна — обясняваше по-късно тя на сестра си. — Извърна глава и се направи, че не я вижда! Само че си личеше, че я е малко срам, затова според мене *тя* е била Черната царица!“)

— Я изправи гръбнак, миличко! — разсмя се весело Алиса. — И докато си мислиш какво да... какво да измъркаш, прави реверанси. Така пестиш време, спомняш ли си? — тя грабна котенцето и го целуна лекичко. — В чест на това, че си била Черна царица!

— Снежинке, котенцето ми! — продължи тя и погледна през рамо към бялото котенце, което все още търпеливо понасяше грижите за своя тоалет. — Кога ли най-после Дайна ще приключи с вас, Ваше Бяло Величество? Сигурно затова беше толкова чорлава в моя сън! Дайна! Известно ли ти е, че ближеш Бялата царица? Какво неуважение от твоя страна! Учудваш ме!

— Ами Дайна в какво ли се беше превърнала? — продължи да бърбори тя, докато се наместваше удобно на черджето, подпряла брадичка, и гледаше котенцата. — Каж ми, Дайна, ти Хъмпти-Дъмпти ли беше? Според мене беше ти — ала не го казвай още на приятелите си, защото и аз още не съм сигурна...

Между другото, Кити, ако *наистина* беше дошла заедно с мене в моя сън, там имаше нещо, което със сигурност щеше да ти хареса — толкова стихотворения ми се изрецитираха, и всичките все за риби! Утре сутринта ще ти устроя истински гуляй! А пък докато си ядеш закуската, ще ти рецитирам „Моржа и Дърваря“, а пък ти ще си представяш, че ядеш стриди, миличко!

А сега, Кити, нека се размислим — кой все пак сънува всичко това! Въпросът е сериозен, миличко, така че престани да си ближеш лапата! Нали Дайна те ми тази сутрин! Виж какво, Кити, или съм го сънувала аз, или Черния цар! Та кой е сънувал всичко това? Наистина ли е Черния цар? Ти му беше жена, Кити, така че трябва да знаеш... Ох, Кити, помогни ми да го проумея, моля те! Лапичката ти може и да почака!

Ала това проклето котенце просто започна да си ближе другата лапичка и се направи, че нищо не чува.

Е, според тебе кой все пак е сънувал този сън?

*„Алее слънце в юлски ден и
Лодка плува уморено.
И слушат три деца край мен
Със унес приказка... отдавна
Алееше небето в злато.*

*Приплаква есен. Бавно, бавно
Лъчите гаснат и заглъхва и
Ехото... Насън се мярка
За миг Алиса. После съмва.
А есен пак дойде след юли.
Но пак деца край мен се гушат
Със светнали очи. Отново със*

*Любов те приказката слушат.
И ново лято пак умира, и
Дните тихичко се нижат...
Ех, сън, прекрасен си, защото
Лек сън не е ли и животът?“*

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.